

SPRAWOZDANIA

45 SYMPOZJUM BIBLISTÓW POLSKICH

(Pelplin, 18-20 września 2007)

45 Sympozjum Biblistów Polskich odbyło się w dniach 18-20 września 2007 roku, a zorganizowano je w Wyższym Seminarium Duchownym w Pelplinie. Samo miejsce, w którym przez trzy dni spotykali się ludzie pochylający się na co dzień nad Słowem Bożym nawiązuje do bogatej tradycji propagacyjnej Pisma św., bowiem to właśnie w Pelplinie przechowywany jest jeden z nielicznych zachowanych w świecie, jedyny w Polsce, „najbielszy z białych kruków” – egzemplarz Biblii Gutenberga.

Wieczorem 18 września miało miejsce IV Walne Zebranie Stowarzyszenia Biblistów Polskich, podczas którego przewodniczący SBP ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski odniósł się do sytuacji Stowarzyszenia, wspominał jego zmarłych członków oraz nakreślił plany odnoszące się do przyszłości. Na szczególną uwagę zasługuje włączenie się Stowarzyszenia i jego członków w przybliżanie ducha i przesłania XII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, które odbędzie się od 5 do 26 października 2008 roku i będzie miało za temat przewodni *Słowo Boże w życiu i misji Kościoła*.

Obecnie Stowarzyszenie Biblistów Polskich liczy 225 członków, w tym 32 – z tytułem naukowym profesora, 34 – ze stopniem doktora habilitowanego oraz 128 – ze stopniem naukowym doktora. Zwyczajem lat poprzednich oddano do rąk uczestników Sympozjum kolejny – IV tom Zeszytów Naukowych Stowarzyszenia Biblistów Polskich, w którym, oprócz aktualnego spisu członków SBP, znalazły się artykuły, sprawozdania oraz *liber defunctorum*.

Podczas Walnego Zebrania SBP przyjęto wniosek Zarządu o nadanie członkostwa honorowego SBP ks. arcybiskupowi prof. dr. hab. Henrykowi Muszyńskiemu oraz biskupowi prof. dr. hab. Bernardowi Szladze. Tego wieczoru wręczono też Nagrodę SBP za rok 2007, która została przyznana ks. prof. Januszowi Frankowskiemu za wybitne osiągnięcia na polu pracy naukowej.

W sympozjum, które rozpoczęło się 19 września uczestniczyło 165 osób reprezentujących różne ośrodki akademickie oraz wyższe seminaria duchowne. W obradach udział wzięło 3 biskupów: arcybiskup Henryk Muszyński – metropolita gnieźnieński, biskup pelpliński Jan Bernard Szlaga, który tego dnia przewodniczył uroczystej liturgii Mszy św. oraz biskup toruński Andrzej Suski, a także rektor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ks. prof. dr hab. Ryszard Rumianek.

Na I sesji sympozjum wystąpiło dwóch prelegentów: ks. dr hab. Stefan Szymik przedstawił referat zatytułowany: „Między przeszłością a przyszłością. Metoda historyczno-krytyczna w badaniach biblijnych u progu XXI wieku”, natomiast ks. prof. dr hab. Henryk Witczyk zatytułował swoje wystąpienie: „Jaka teologia Nowego Testamentu?” i podjął w nim dialog ze znanym biblistą włoskim Giuseppe Segalla. Do południa, w czasie trwania II sesji sympozjum, można było jeszcze wysłuchać referatu „Qumran – 60 lat później” przedstawionego przez ks. dra Marka Parchema oraz interesującego komunikatu ks. dra hab. Mariusza Rosika odnoszącego grecki motyw wędrówki cyklicznej do Ewangelii według św. Łukasza. Przedpołudniowa sesja naukowa była też sposobnym czasem dla wręczenia Księgi Pamiątkowej „Verbum caro factum est” dla ks. prof. dra hab. Tomasza

Jelonka za racji Jego 70 urodzin. Redaktorami tejże jubileuszowej publikacji byli ks. dr Roman Bogacz oraz ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski.

Uczestnicy sympozjum mieli tego dnia po obiedzie okazję zwiedzenia wspaniałej katedry w Pelplinie oraz zapoznania się ze zbiorami Muzeum Diecezjalnego w Pelplinie, w którym przechowywany jest m.in. jedyny w Polsce egzemplarz Biblii Gutenberga. Z wydrukowanych w XV wieku 180 egzemplarzy do dziś zachowało jedynie 48. Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum” z okazji 550-lecia ukazania się Biblii Gutenberga wydało 198 egzemplarzy jej *facsimile*.

Podczas trwania III sesji sympozjum każdy z jego uczestników miał możliwość wyboru jednej z czterech grup roboczych i tematu spotkania. Tematyka pierwszego z nich dotyczyła zagadnień geografii i kartografii biblijnej. Spotkanie tej grupy prowadził ks. dr Stanisław Jankowski sdb, który omówił rolę i coraz większe znaczenie geografii i kartografii biblijnej we współczesnych badaniach nad Pismem Świętym. Na tej sesji przedstawiciel Instytutu Geodezji i Kartografii dr hab. inż. Adam Linsenbarth zaprezentował referat o założeniach i zakresie projektu badawczego dotyczącego koncepcji systemu informacji czasowo-przestrzennej o wydarzeniach biblijnych. Natomiast ks. dr Stanisław Jankowski przedstawił swoją nową publikację „Geografia Biblijna”. W drugiej grupie roboczej ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek przedstawił projekt wykładu teologii biblijnej. W grupie trzeciej ks. dr Wojciech Pikor podzielił się spostrzeżeniami na temat ćwiczeń z Pisma św., które są wpisane zarówno w *curriculum* studentów na wydziałach teologicznych, jak i w *Ratio studiorum* dla wyższych seminariów duchownych. Wystąpienie prelegenta spotkało się z dużym zainteresowaniem uczestników sympozjum, świadczącym o potrzebie dyskusji i dzielenia się doświadczeniami z pola dydaktyki. Prowadzący spotkanie ks. dr Pikor podczas swojego wystąpienia dokonał syntezy metodologicznej w odniesieniu do ćwiczeń z biblistyki umieszczając je w kontekście całego procesu dydaktycznego uczelni wyższej, następnie w świetle ich postulatu w dokumentach Kościoła i wreszcie na bazie doświadczenia polskich teologów. Prof. dr hab. Michał Wojciechowski, w ramach spotkania w czwartej grupie roboczej, przedstawił temat: „Klasyfikacja nurtów judaizmu starożytnego pod kątem relacji do kultury greckiej”. Po tych spotkaniach odbyła się dyskusja.

Przez cały pierwszy dzień trwania sympozjum, jego uczestnicy mieli okazję do zapoznania się z nowymi publikacjami wydawnictw, które zajmują się tematyką biblijną. Wieczór natomiast przyniósł sposobność spotkania towarzyskiego w ogrodzie pocysterskiego kompleksu klasztornego.

W drugim dniu sympozjum odbyły się dwie sesje spotkań naukowych. W czasie trwania pierwszej z nich można było wysłuchać dwóch referatów: ks. dra Dariusza Dogondke „Cherem – ostatnie słowo Starego Testamentu” oraz ks. dra hab. Stanisława Hareźgi „Biblia a misja pasterza w Kościele według Pierwszego i Drugiego Listu do Tymoteusza oraz Listu do Tytusa”. Po dyskusji i przerwie ks. dr Janusz Kręcidło przedstawił referat „J 12,44-50 jako przykład zastosowania relektury tekstu”, a ks. dr Jerzy Woźniak w komunikacie mówił o osobie księdza Profesora Pawła Nowickiego – biblisty i orientalisty.

Sympozja SBP wpięły się trwale w kalendarz spotkań naukowych i są forum, na którym dokonuje się wymiana myśli i wzajemne ubogacanie się wiedzą zaczerpniętą z Pisma św. i służącą jego interpretacji dla pełniejszego życia chrześcijańskiego. Podczas trwania 45 Sympozjum Bibliistów Polskich sięgnięto do formuły wielotematycznej, co dało możliwość szerszego spojrzenia na rozwój refleksji naukowej nad tekstami biblijnymi, z drugiej zaś strony – w odniesieniu do spotkań w grupach – stworzyło to pole i perspektywę wymiany myśli w określonych, szczegółowych dziedzinach badań oraz pracy dydaktycznej na wyższych uczelniach, jak również na polu głoszenia Słowa Bożego, które dokonuje się na co dzień – także za przyczyną Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II.

Ks. Dariusz Sztuk SDB
UKSW Warszawa

XI FORUM REKOLEKCYJNE
RODZINO – JESTEŚ KAŻDEMU POTRZEBNA!
(WSD TS w Łodzi, 24 lutego 2007)

Dnia 24 lutego 2007 r. w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Łodzi odbyło się XI Ogólnopolskie Forum Rekolekcyjne, zorganizowane przez Koło Naukowe tego seminarium. Nad przebiegiem spotkania czuwał ks. dr Kazimierz Gryżenia, założyciel i opiekun Koła Naukowego. Każdorazowo celem sympozjum jest wymiana doświadczeń oraz pełniejsze przygotowanie do rekolekcji szkolnych, przeżywanych w okresie Wielkiego Postu. Adresowane jest więc do księży, katechetów, nauczycieli, alumnów Wyższych Seminarium Duchownych oraz wszystkich zainteresowanych i odpowiedzialnych za tego typu rekolekcje.

Tegoroczne spotkanie zgromadziło ok. 180 uczestników i toczyło się pod hasłem: *Rodzino - jesteś każdemu potrzebna!* Wzbudziło ono żywe zainteresowanie mediów: obecna była Telewizja Łódzka, Radio VOX FM i Radio Niepokalanów.

W programie forum referaty wygłosili: ks. dr hab. Stanisław Dziekoński (UKSW) – *Miejsce rodziny w formacji dziecka do wiary*, dr Mieczysław Dudek (KUL) – *Aktualne problemy rodzinne poruszane w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej*, dr Barbara Kiereś (KUL) – *Rodzina w współczesnej kulturze*. Dużym zainteresowaniem cieszyły się wystąpienia w ramach dyskusji panelowej: szczególnie cenne były relacje osób pracujących w różnych środowiskach, w których każdego dnia dotyczą one trudnych problemów małżeństwa i rodziny. Przedstawicielami tych środowisk byli: ks. Wojciech Nowak SJ (Warszawa), duszpasterz osób rozwiedzionych, pozostających w separacji oraz żyjących w związkach niesakramentalnych; Anna Szolc-Kowalska (Łódź), dyrektor Archidiecezjalnego Ośrodka Adopcyno-Opiekuńczego; Elżbieta i Jerzy Marcinkiewiczowie (Łódź), liderzy łódzkiego ośrodka „Stowarzyszenie Spotkania Matżeńskie”; s. Maria Pioskownik CMW (Łódź), dyrektor Zespołu Opiekuńczo-Wychowawczego „Ochronka Bałucka”. Na zakończenie toczącej się dyskusji zaprezentowano sondę uliczną, przeprowadzoną wśród młodzieży. Rzecz ciekawa, że wszyscy rozmówcy dk. Tomasza Radkiewicza SDB zwrócili uwagę na pozytywne aspekty życia rodzinnego, np.: „Rodzina to ojciec, który potrafi pomóc w problemach, ale jednocześnie nie jest nadopieczny, rozumie młodych ludzi; matka, która potrafi zaopiekować się dziećmi, ale nie bez przesady i jednocześnie jest ostoją ciepła. Dla mnie rodzina jest wszystkim, wszystkim co mam, nic nie jest ważniejsze od rodziny, kocham ją”.

W trakcie forum do największych niebezpieczeństw życia rodzinnego zaliczono indywidualizm, liberalizm, subiektywizm, myślenie utopijne, nastawienie konsumpcyjne, egoizm itp. Jednak te negatywne aspekty nie przysłoniły cech pozytywnych i na nie przede wszystkim zwracano uwagę. Wśród nich należy wymienić małżeński dialog, wspólną modlitwę, solidaryzm, monogamiczność, świadomość powołania małżeńskiego i rodzinnego, oraz to, że rodzina gwarantuje trwałość cywilizacji łańciskiej.

Podczas spotkania został również zaprezentowany materiał rekolekcyjny opracowany przez alumnów Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego pod kierunkiem ks. Wojciecha Kułaka SDB. Zgodnie z tematem forum dotyczył on rodziny i został przygotowany w dwóch częściach; część pierwsza – przeznaczona dla dzieci szkół podstawowych, a druga – dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej. W tym programie można znaleźć propozycje czytań biblijnych, komentarzy, kazań, modlitw, rachunku sumienia, śpiewów, rebusów, scen teatralnych itp. na każdy dzień rekolekcji. Przesłanie tegorocznego forum można ująć w krótkich, ale jakże cennych stwierdzeniach: „Rodzina jest to skarb w glinianym naczyniu”, „rodzina – kolebką życia i miłości”.

Ks. Kazimierz Gryżenia SDB
WSD TS Łódź; UKSW Warszawa

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
ZADANIA NAUCZYCIELSKIE KOŚCIOŁA WOBEC WYZWAŃ XXI WIEKU
(Radom, 3-5 września 2007)

Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych KUL, Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu oraz Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL zorganizowały w dniach 3-5 września 2007 r. konferencję naukową pt. *Zadania nauczycielskie Kościoła wobec wyzwań XXI wieku*. W sympozjum wzięli udział pracownicy naukowcy Wydziału Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, Papieskiej Akademii Katolickiej w Krakowie, gospodarze z Radomskiego Seminarium Duchownego, przedstawiciele innych ośrodków kanonistycznych w Polsce oraz reprezentanci studentów różnych uczelni.

Przyjazd uczestników i ich zakwaterowanie na terenie miejscowego seminarium zaplanowano na wieczór 3 września. Właściwe obrady rozpoczęły się następnego dnia o godz. 9.00. W otwarciu konferencji głos zabrali m.in. ks. bp dr Zygmunt Zimowski (biskup radomski) oraz ks. prof. dr hab. Józef Krukowski (prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich).

Pierwszej sesji przewodniczył ks. bp Antoni Dziemiątko, który jest Administratorem Apostolskim Archidiecezji Mińsko-Mohylowskiej na Białorusi. Pierwszy referat wygłosił ks. bp dr Zygmunt Zimowski nt. *Magisterium Kościoła wobec nowych wyzwań*. Stwierdził on w swoim wystąpieniu, że głoszenie Ewangelii we współczesnej Europie jest nowym wyzwaniem. Innymi zadaniami są: dążenie do jedności chrześcijaństwa, walka o stosowanie stałych zasad moralnych oraz dialog z innymi, niż chrześcijaństwo, kulturami. Po przerwie, następne prelekcje wygłosili: ks. prof. dr hab. Józef Krzywda nt. *Kompetencje biskupów diecezjalnych w realizacji zadania nauczycielskiego Kościoła* oraz ks. prof. dr hab. Józef Krukowski nt. *Kompetencje konferencji biskupów w zakresie zadania nauczycielskiego Kościoła*. Pierwszy z prelegentów wskazał na zależność pomiędzy przyjętymi święczeniami a władzą głoszenia Ewangelii przez biskupów. Następnie omówił zadania jurysdykcyjne biskupa (zadania nauczycielskie), odnosząc je do duchownych, świeckich oraz synodu diecezjalnego. Kolejny mówca ks. Józef Krukowski wykazał możliwość stanowienia przez konferencje biskupów deklaracji doktrynalnych. Biskupi, będąc autentycznymi nauczycielami wiary, mogą ustanawiać dekryty generalne, przy zastrzeżeniu, że jest to prawo partykularne.

Drugą popołudniową sesję poprowadził ks. bp prof. dr hab. Andrzej Dzięga (biskup sandomierski). Sesję rozpoczęło wystąpienie ks. prof. dra hab. Henryka Stawniaka nt. *Kontrola publikacji z punktu widzenia nauki Kościoła*. Stwierdził on, że kontrola, której Kościół się domaga dla niektórych publikacji książkowych, chroni dobro duchowe, tak autora, jak i odbiorcy (czytelnika). W swoim wystąpieniu ks. Henryk Stawniak dokonał rozróżnienia pomiędzy aprobatą a licencją, choć obie formy są zezwoleniem na publikację. Zwrócił również uwagę, że w materii kontroli uprzedniej przed drukiem pozycji dotyczących wiary i moralności potrzeba większego respektowania norm prawa kanonicznego. Kolejny prelegent dr Piotr Wiśniewski przybliżył temat: *Dostęp Kościoła do radiofonii i telewizji w ustawodawstwie III Rzeczypospolitej Polskiej*. Omówił on procedurę udzielania koncesji nadawcom kościelnym oraz faktyczne pokrycie kraju zasięgiem ich stacji radiowych i telewizyjnych. W radio i telewizji publicznej bowiem czas antenowy „katolicki” jest procentowo niewielki i ma miejsce najczęściej poza najlepszymi porami oglądalności. Ostatnie wystąpienie w tej sesji ks. dra hab. Sławomira Fundowicza dotyczyło *Obowiązków i uprawnień wiernych świeckich w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła*. Autor wystąpienia omówił obowiązki i prawa świeckich w tej materii na podstawie szerokiego spektrum dokumentów kościelnych, od czasu Soboru Watykańskiego II do okresu współczesnego.

W dyskusji ks. Józef Krukowski zwrócił uwagę m.in. na problem selektywnego przygotowywania, a następnie emitowania reportaży i wywiadów. Po zakończeniu obrad uczestnicy konferencji udali się do kościoła katedralnego, gdzie pod przewodnictwem ks. bpa Zygmunta Zimowskiego

uczestniczyli we Mszy św. Homilię wygłosił ks. bp dr Edward Materski. W godzinach wieczornych odbyło się walne, coroczne zebranie członków Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

Ostatni dzień konferencji rozpoczęła Eucharystia w kościele seminaryjnym, pod przewodnictwem ks. bpa dr Stefana Siczka. Sesję przedpołudniową poprowadził ks. bp dr Artur Miziński. Pierwszą prelekcję wygłosił ks. prof. dr hab. Krzysztof Warchałowski nt. *Kompetencje władz kościelnych i państwowych względem nauczycieli akademickich na wydziałach nauk kościelnych*. Podkreślił on w swoim wystąpieniu, że wydziały kościelne są zwrócone ku Objawieniu chrześcijańskiemu i realizują zadania kościelne, dlatego władza kościelna stawia osobne wymagania dla nauczycieli akademickich, zatrudnionych na tych wydziałach. Oprócz wymagań naukowych (stopni akademickich) i pedagogicznych oczekuje się od nich również walorów moralnych. Autor referatu przypomniał też, że nauczyciele przedmiotów teologicznych muszą otrzymać mandat od władzy kościelnej, a pozostali wykładowcy zwykle zezwolenie nauczania. Następnym mówcą ks. dr Jarosław Wojtkun przybliżył temat: *Zadania rodziny w wychowaniu katolickim*. Odnosząc się do nauczania kościelnego, omówił on prawo rodziny do wychowania dzieci, w tym i religijnego ich ukształtowania. Wskazał także niektóre zagrożenia procesu wychowawczego, jak rozluźnienie wpływu rodziców na dzieci oraz negatywne oddziaływanie mass-mediów.

Po przerwie, referat wygłosił ks. dr Adam Maj nt. *Zadania szkół katolickich w Polsce*. Wskazując na prawo oświatowe i kanoniczne (powszechne i partykularne), autor omówił zadania szkoły katolickiej: nauczania, wychowania i ewangelizacji. Program edukacyjny szkoły, a także jej chrześcijańska tożsamość pozwalają przejść od koncepcji instytucji do „szkoły wspólnoty”, do eklezjalnego mikrosystemu. Potrzebna jest również integracja wszystkich zadań szkoły, a także całościowe formowanie wspólnoty szkolnej (uczniów i nauczycieli). Następną prelekcję wygłosił ks. prof. dr hab. Artur Mezglewski. Rozwiniął on temat: *Zasada równouprawnienia religii jako przedmiotu nauczania*. Rozważył on status religii jako jednego z przedmiotów szkolnych. Zdaniem autora powinna być ona traktowana na równi z innymi przedmiotami, czego wyrazem jest ostatnie rozporządzenie ministerialne o włączeniu oceny z religii do średniej oceny całościowej. Konsekwencją takiego równouprawnienia winno być zrównanie praw i obowiązków katechety z innymi nauczycielami, co obecnie jest zróżnicowane w niektórych zakresach (np. zakaz przyjmowania obowiązków wychowawcy klasy).

W dyskusji nad referatami pojawił się problem znaczenia prawnego porozumień między stroną kościelną a rządową, co z kolei wpływa na stan prawny szkół katolickich, a także uczelni wyższych (katolickich i kościelnych). Podniesiono także potrzebę współpracy rodziców ze środowiskiem szkolnym, w wypracowaniu programów edukacyjnych i wychowawczych. Zauważono również, że nauczanie religii łączy się z oceną, ale nie można oceniać dziecka za postawy religijne.

Po krótkiej przerwie, kolejne wystąpienie wygłosił ks. prof. dr hab. Edward Górecki nt. *Sytuacja prawna katolickich szkół wyższych w Polsce*, w którym stwierdził, że katolickie i kościelne uczelnie wyższe pełnią m.in. zadanie ewangelizacyjne. Ich stan prawny reguluje ustawa o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego z 1989 r. oraz umowa między stroną kościelną a rządową z 1999 r. Wydziały teologiczne włączone w struktury uczelni państwowych, oprócz prawa państwowego, stosują się także do prawa kanonicznego. Ostatni referat pt. *Media w służbie Kościoła* wygłosił ks. bp dr Adam Lepa. Autor podkreślił, że media pełnią ważną rolę informacyjną i pedagogiczną. Kościół może roztropnie korzystać ze środków społecznego przekazu we wskazanych funkcjach, jak również w zadaniach ewangelizacyjnych. Jednocześnie, Kościół musi się przeciwstawiać negatywnemu oddziaływaniu mediów. Ważną rolę w tym zakresie pełnią rzecznicy w Kościołach partykularnych, docenić trzeba także organizowanie konferencji prasowych w poszczególnych diecezjach.

W zakończeniu konferencji głos zabrali: ks. Józef Krukowski, jako prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich i ks. Jarosław Wojtkun – rektor seminarium w Radomiu. W posumowaniu, należy stwierdzić, że całe zebranie podjęło ważne tematy z zakresu prorockiej misji Kościoła, którą pełni on na różnych płaszczyznach. Są nimi: stanowienie prawa, szkolnictwo katolickie, nauczanie

religii oraz wychowanie religijne, zwłaszcza w obrębie rodziny. Podkreślono także nowe wyzwanie ewangelizacyjne dla Kościoła, również w świecie mass-mediów.

Ks. Arkadiusz Domaszek SDB
UKSW Warszawa

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
MEDIA A WARTOŚCI

(Olsztyn-Kortowo, Wydział Prawa i Administracji UWM, 9 maja 2007)

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego oraz Studenckie Koło Naukowe Prawników Kanonistów tego Wydziału zorganizowały dnia 9 maja 2007 r. konferencję naukową pt. *Media a wartości*. Współorganizatorami konferencji było także Koło Prawników Kanonistów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz The European Law Students' Association Olsztyn. Cechą charakterystyczną tego wydarzenia naukowego, w dużej mierze przygotowanego przez koła studenckie, były m.in. referaty opracowane i zaprezentowane przez samych studentów. Przeplatały się one z wystąpieniami pracowników naukowych UWM i innych ośrodków. W sympozjum wzięli udział pracownicy Wydziału Prawa i Administracji oraz Wydziału Teologii UWM, a także liczni studenci tejże uczelni i przedstawiciele lokalnych olsztyńskich mediów.

Przed rozpoczęciem obrad została odprawiona Msza św. w kościele akademickim pw. św. Franciszka z Asyżu pod przewodnictwem ks. bpa Jacka Jezierskiego. W otwarciu konferencji głos zabrali: prof. dr hab. Janusz Piechocki – prorektor UWM, Czesław Małkowski – prezydent Olsztyna, ks. dr Jacek Jezierski – bp pomocniczy archidiecezji warmińskiej, prof. dr hab. Bronisław Sitek – prodziekan Wydziału Prawa i Administracji UWM, oraz ks. prof. dr hab. Ryszard Sztuchmiller. Tematyka konferencji obejmowała cztery przestrzenie poszukiwań: media a wartości religijne, media a wartości moralne, media a wartości patriotyczne, wartości chrześcijańskie a ogólnoludzkie. Tak wyodrębnionym czterem sesjom przewodniczyli kolejno: prof. dr hab. Tadeusz Jasudowicz (UWM), ks. dr bp Tadeusz Płóski (UWM), ks. prof. dr hab. Ryszard Sztuchmiller (UWM), ks. dr Arkadiusz Domaszek (UKSW).

Pierwszą część, poświęconą relacjom pomiędzy mediami a wartościami religijnymi, rozpoczął referat dr Katarzyny Parzych pt. *Media a wartości religijne wobec pytania o dialogiczność mediów i wiary religijnej*. Główna myśl referatu dotyczyła treści związanych ze środkami przekazu jako przestrzenią dialogu, w którym uczestniczą: nadawca, producent i odbiorca. A ponieważ wiara także jest dialogiczna, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym, dlatego oba te wymiary reprezentują i niosą z sobą wartości. Drugim prelegentem był ks. dr Arkadiusz Domaszek, który podjął temat: *Media – nowe drogi ewangelizacji w nauczaniu Kościoła i w prawie kanonicznym*. W swoim wystąpieniu zauważył, że nowa ewangelizacja wymaga wykorzystania nowych środków; to oznacza, że w misji Kościoła należy zastosować różnorakie media: obok tradycyjnych publikacji drukowanych, także radio, telewizję i internet. Podkreślił następnie, że kwestia użyteczności mediów w ewangelizacji jest szeroko podejmowana w nauczaniu Kościoła oraz w prawie kanonicznym. Kolejne prelekcje wygłosili: Anna Słowikowska – *Ochrona przekazu wiary w mediach*, Marlena Rozkosz – *Media zagrożeniem dla wartości religijnych?*, Monika Sarnowska – *Media pomocą w kształtowaniu dojrzałości religijnej?*

Drugą sesję rozpoczął wykład ks. prof. Mariana Machinka pt. *Prawda i prawdomówność w mediach*. Prelegent stwierdził, że media, nazywane czwartą władzą, ze względu na swój realny wpływ na społeczeństwo demokratyczne, kształtują opinię publiczną i są katalizatorem różnych procesów społecznych. Dziennikarz ma prawo do prezentowania własnego zdania, winien on jednak

kierować się poszukiwaniem prawdy i prawdopodobnością oraz uszanowaniem dobrego imienia, a także godności innych osób. Prelekcja ks. prof. dra hab. Ryszarda Szychmiera podjęła zagadnienie *Ochrona rodziny w mediach*. W swoim wystąpieniu prelegent przybliżył elementy nauczania Kościoła oraz normy prawa kanonicznego i polskiego, które chronią prawa rodziny i małżeństwa oraz prawa rodziców i małoletnich. Następne wystąpienia wygłosili: Paweł Witek – *Język reklamy kształtuje postawy moralne dzieci*, mgr Justyna Krzywkowska – *Chrześcijanin dobrym dziennikarzem*, Monika Paradowska i Anna Pasymowska – *Kształtowanie stylu życia w mediach*, Malwina Kołodziejczak – *Czy współczesne dziennikarstwo zasługuje na miano etycznego?*

W trzeciej sesji podjęty został problem relacji mediów do wartości patriotycznych. Pierwszy wykład wygłosił ks. dr bp Tadeusz Płóski – *Media a wartości patriotyczne*. Prelegent zdefiniował pojęcie patriotyzmu, a następnie wskazał, że media propagują albo antypropagują wartości. Ukazał również niektóre dylematy współczesne w kontekście budowania pokoju, a także misji żołnierzy w misjach pokojowych. Drugi wykład w tej sesji przedstawił prof. dr hab. Tadeusz Jasudowicz – *Poszanowanie tożsamości narodowej w procesie integracji europejskiej*. Zauważył on, jak bardzo ważne znaczenie dla tożsamości osoby ma kategoria tzw. małej ojczyzny. Tożsamość europejska jest wypadkową tożsamości narodowych i małych ojczyzn. Ochrona własnej odrębności, w przeciwieństwie do uniformizacji, jest wręcz zadaniem obywateli Europy. Następne prelekcje wygłosili: Przemysław Zacharski – *Media a wychowanie dziecka do patriotyzmu*, Bartosz Orliński – *Czy media chronią patriotyzm?*, Kamila Nowosad – *Wartości patriotyczne w reklamie społecznej*.

Ostatnia sesja poświęcona była relacji wartości chrześcijańskich do ogólnoludzkich. W trakcie tej sesji ks. dr Piotr Sroga wygłosił referat pt. *Wartości współczesnego świata a wartości chrześcijańskie. Zbieżność czy konflikt?* Stwierdził on, że bez świata wartości nie można zbudować społeczeństwa, są one związane z ludzką kulturą i przekazywane z pokolenia na pokolenie. Autor referatu wymienił niektóre z wartości chrześcijańskich. Podkreślił, że wiele z nich jest zbieżnych z wartościami ogólnoludzkimi, np. wolność sumienia. Zwrócił jednak uwagę, że także w tym zakresie można zauważyć liczne rozbieżności. Zwłaszcza kwestia ochrony rodziny i życia są różnie rozumiane przez współczesny świat i przez chrześcijaństwo. Dalsze referaty wygłosili: Michał Pietkiewicz – *Ecce homo, szacunek dla życia*, Krystyna Zrada i Emila Chorążyczewska – *Prawda i uczciwość w mediach*.

W zakończeniu konferencji głos zabrali Marlena Rozkosz, a następnie ks. prof. dr hab. Ryszard Szychmier. W podsumowaniu stwierdzono, że konferencja pokazała wiele zależności pomiędzy środkami przekazu społecznego a światem wartości. Media przekazują wartości, a także aktywnie je kształtują. Dlatego przestrzeń medialną należy nieustannie konfrontować z zasadami etycznymi i religijnymi.

Ks. Arkadiusz Domasz SDB
UKSW Warszawa

ZJAZD STOWARZYSZENIA POLSKICH MUZYKÓW KOŚCIELNYCH GODNOŚĆ I POSŁUGA ORGANISTY W KOŚCIELE

(Koszalin, 11-13 września 2007)

Miejscem tegorocznego zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych (dalej SPMK), które odbyło się w dniach 11-13 września 2007 r., było Centrum edukacyjno-formacyjne diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej w Koszalinie. Członkowie zrzeszenia debatowali głównie nad zagadnieniami związanymi z godnością i posługą organisty w Kościele. Spotkanie rozpoczęło się śpiewem hymnu *Veni Creator* oraz liturgią Nieszporów, którym przewodniczył Prezes SPMK,

ks. dr hab. Antoni Reginek. Uroczyste sprawowanie liturgii stanowiło ramy programu spotkań każdego dnia. I tak pierwszy dzień obrad rozpoczęła Jutrznia pod przewodnictwem ks. dra Eugeniusza Kaczora, gospodarza zjazdu, a zamknęła Eucharystia sprawowana w koszalińskiej katedrze, której przewodniczył biskup legnicki Stefan Cichy, przewodniczący Komisji Episkopatu Polski ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Ksiądz biskup od lat regularnie i czynnie uczestniczy w obradach muzyków kościelnych, interesując się tematyką muzyczną, która istotnie złączona jest z celebracjami liturgicznymi w Kościele.

Tematyka spotkań, jak już wspomniano, koncentrowała się wokół problematyki dotyczącej godności i szeroko rozumianej posługi organisty w Kościele. Temat organisty, jego zadań, funkcji, formacji, kształcenia i kompetencji od lat absorbuje uwagę muzyków kościelnych. Zarówno SPMK, jak i wiele ośrodków diecezjalnych organizowało w ostatnim czasie szereg konferencji, którym przyświecał jeden cel: docenienie pracy organisty – z jednej strony, z drugiej zaś – potrzeba podnoszenia jego kwalifikacji. W płaszczyźnie tej jest wciąż wiele do zrobienia.

Pierwszej sesji wykładowej i dyskusyjnej przewodniczył ks. prof. dr Andrzej Filaber z Warszawy. Wykład wprowadzający na temat: *Zadania organisty w dobie posoborowej* wygłosił ks. dr Piotr Wiśniewski z Płocka. Prelegent omówił najpierw główne zadania organisty w czasie liturgii. Następnie skupił uwagę na istotnych zadaniach organisty poza liturgią, do których należą przede wszystkim: przygotowanie muzyczne codziennej liturgii; nauczanie wiernych nowych pieśni; prowadzenie chóru, scholi i innych zespołów parafialnych; szkolenie kantorów i psalterzystów. Wiele uwagi ks. Wiśniewski poświęcił także kwestii formacji organisty. Mówiąc o jej konieczności zauważył, że powinna się ona dokonywać w trzech zasadniczych płaszczyznach: duchowej (wewnętrznej), liturgicznej oraz muzycznej (chodzi nade wszystko o podnoszenie kwalifikacji muzycznych organisty, by każdy wykonywany utwór wykazywał znamiona wielkiej sztuki).

Kolejny wykład, wprowadzający do dyskusji, którego temat brzmiał: *Status organisty w świetle regulaminu, na przykładzie archidiecezji poznańskiej*, przedstawił mgr Aleksander Radzewski. W swoim wystąpieniu prelegent skoncentrował się na ukazaniu relacji organista – proboszcz w oparciu o wydany przez metropolitę poznańskiego, ks. arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, w 2005 r. status organisty. Rozporządzenie to reguluje między innymi kwestie prawne dotyczące pracy organisty (jak np. umowa o pracę), jego wykształcenie, obowiązki i uprawnienia.

Następny referat, nt.: *Kwalifikacje, kategorie organistów, na przykładzie różnych ośrodków diecezjalnych*, przedstawił ks. dr Grzegorz Poźniak z Opola. Autor wystąpienia zapoznał słuchaczy ze statusami organisty we wszystkich diecezjach w Polsce, skupiając szczególną uwagę na kategoriach organistów. Przywołał regulaminy z dziesięciu diecezji i wykazał, jak ta kwestia rozwiązana jest w danych ośrodkach. Przedstawia się ona oczywiście różnie. Można jednak przyjąć, że istnieją trzy zasadnicze kategorie organistów: A. organiści z wyższym wykształceniem muzycznym; B. organiści posiadający średnie wykształcenie muzyczne (na poziomie średniej szkoły muzycznej); C. organiści z podstawowym wykształceniem muzycznym. Ks. Poźniak zwrócił uwagę, że posiadane kwalifikacje powinny decydować o kategorii organisty. Tymczasem – zdaniem prelegenta – często bywa odwrotnie: mnoży się kategorie, ustala się je i dostosowuje do poziomu organistów, a tak być nie powinno.

Ostatnim wykładem sesji było wystąpienie ks. dra Andrzeja Nowickiego z Torunia, który przedstawił kwestie zatrudnienia organisty w świetle obowiązującego w Polsce prawa. Autor podkreślił m.in., że Kodeks pracy nakazuje podpisanie z organistą umowy o pracę. Szeroko omówił rodzaje umów o pracę, warunki jej rozwiązania, prawa organisty oraz obowiązki zarówno pracownika, jak i pracodawcy. Temat ten okazał się doskonałym dopełnieniem poruszanych tego dnia problemów.

W dyskusji zauważyć można było zatroskanie o właściwe pełnienie posługi organisty, który powinien być liderem i animatorem życia muzycznego w parafii. Podkreślano, że zadania podejmowane przez organistę wymagają od niego ciągłego podnoszenia kwalifikacji oraz należytego

przygotowania zarówno w płaszczyźnie muzycznej i liturgicznej, jak i duchowej. W wypowiedziach pojawiły się postulaty ustalenia właściwego czasu pracy organistów, uwzględniającego także czas przygotowania się do gry oraz podnoszenia swoich umiejętności. Członkowie SPMK wyrazili nadzieję, że zostaną wypracowane pewne kryteria, które staną się podstawą ustalenia jasnego podziału na kategorie organistów, w zależności od wykształcenia, stażu pracy itp. Pozostaje otwartym pytanie, czy jest możliwe wypracowanie takiego modelu dla całego Kościoła w Polsce oraz czy zostanie on przez wszystkich przyjęty.

Z satysfakcją przyjęto wypowiedź ks. dra G. Poźniaka, który mówił o przygotowywanym projekcie minimum programowego dla szkół organistowskich, działających w poszczególnych diecezjach. Głównym jego celem jest wyrównanie poziomu kształcenia przyszłych organistów w całej Polsce. Ks. Poźniak wyraził nadzieję, że zostanie on zatwierdzony przez nasz Episkopat. Zwrócono także uwagę, że istnieje potrzeba wypracowania dokumentu regulującego status organisty, który obowiązywałby w całym polskim Kościele. W podsumowaniu dyskusji, ks. prof. dr A. Filaber wskazał m.in. na potrzebę kontroli zatrudnienia organistów. Mogłaby się ona dokonywać w czasie wizytacji biskupich.

Po południu uczestnicy zjazdu odwiedzili Sanktuarium Matki Bożej Trzykroć Przedziwnej na koszalińskiej Górze Chełmskiej. Jest ono nazywane Sanktuarium Przymierza i stanowi duchowe centrum Ruchu Szentszackiego w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Miejsce to nawiedził 1 czerwca 1991 r. Sługa Boży Jan Paweł II, dokonując jednocześnie poświęcenia Sanktuarium.

Drugi dzień zjazdu zakończył recital organowy w katedrze koszalińskiej, który odbył się po Mszy św. koncelebrowanej, pod przewodnictwem ks. bpa S. Cichego. Wykonawcą koncertu był Bogdan Narloch, kierownik Zakładu Praktyki Instrumentalnej w Katedrze Sztuki Muzycznej Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku. Artysta na co dzień pełni również funkcję organisty w parafii św. Krzyża w Koszalinie. Na program koncertu złożyły się następujące utwory: *Toccata i fuga c-moll op. 62* Carla Adolfa Lorenza (1837-1923); *Capriccio aus op. 36* Mieczysława Surzyńskiego; *Fuga – Bolero* Mariana Sawy (1937-2005) oraz *Toccata na temat „Lobe dem Herren”* Britty Leutert-Falch.

Trzeci dzień zjazdu rozpoczęła Msza św., koncelebrowana w kaplicy Ośrodka, pod przewodnictwem ks. bpa Edwarda Dajczka, ordynariusza diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Podczas liturgii wykonywane były utwory nieżyjących już członków SPMK, śp. ks. Kazimierza Pasionka i śp. ks. Romualda Raka. Obaj kompozytorzy to znani twórcy w zakresie polskiej muzyki kościelnej. Ich działalność i zasługi dla rozwoju i propagowania muzyki liturgicznej są ogromne.

Po Mszy św. odbyła się dyskusja panelowa nt. *Współpracy duchownego i organisty – wzajemne oczekiwania*. Wprowadzeniem do dyskusji były wystąpienia mgr Marioli Brzoska (Gliwice), Józefa Chudalli (Opole) oraz ks. Piotra Klemensa (Zabrze). Uczestnicy panelu zaprezentowali swoje osobiste doświadczenia w relacjach duchowny – organista. W dyskusji podkreślano m.in., że warunkiem dobrej relacji między duchownymi a organistami jest przede wszystkim: wzajemny szacunek i zaufanie, gotowość współpracy w płaszczyźnie rozwoju muzycznego parafii oraz wspólna troska o piękno każdej liturgii.

W podsumowaniu dyskusji podjęto próbę wyartykułowania zasadniczych wniosków. Jednym z głosów był postulat o konieczności podejmowania właściwej i stałej formacji oraz edukacji organistów. To oni, jako liderzy w dziedzinie muzyki liturgicznej, odpowiadają za należyty poziom śpiewu wiernych w czasie nabożeństw. Przestrzeń tę należy traktować jako istotny element formacji religijnej wszystkich uczestników liturgii. Przy właściwej współpracy z duszpasterzami i trosce o piękno liturgii, nie trzeba będzie długo czekać na efekty w postaci poprawy poziomu wykonywanej muzyki w naszych kościołach. A to z kolei może przynieść szansę pełniejszego przeżywania liturgii przez wszystkich jej uczestników. Ksiądz biskup Stefan Cichy wyraził nadzieję, że wypracowane przez członków SPMK projekty zostaną zaaprobowane przez Konferencję Episkopatu i wprowadzone w życie w Kościele polskim.

Wszystkie materiały przygotowane i prezentowane w czasie tegorocznego zjazdu zostaną wydane w najbliższym numerze *Biuletynu SMPK*. Na koniec zaproponowano, aby kolejne spotkanie Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych było poświęcone kształceniu duchownych w dziedzinie muzyki liturgicznej oraz ich formacji seminaryjnej. Przed zamknięciem obrad, Prezes Stowarzyszenia – ks. dr hab. Antoni Reginek – przedstawił zebranych nowych członków SPMK. Podziękował prelegentom za przygotowanie wystąpień, gospodarzom za trud zorganizowania zjazdu, a wszystkim uczestnikom za udział w tegorocznych obradach.

Należy wyrazić nadzieję, że działalność Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych przyczyni się do podniesienia poziomu muzyki kościelnej, który od dawna jest oczekiwany w naszych świątyniach. Członkowie zrzeszenia na co dzień bardzo dynamicznie działają w swoich środowiskach. Większość z nich to znakomici artyści – organiści, pedagodzy w szkołach muzycznych i nauczyciele akademicki oraz duchowni – muzycy doskonale rozumiejący troskę o piękno i wysoki poziom muzyki i śpiewu w kościołach oraz ich znaczenie w czasie celebracji każdej liturgii.

Ks. Krzysztof Niegowski SDB
UKSW Warszawa

VI OGÓLNOPOLSKI ZJAZD
PEDAGOGICZNY POLSKIEGO TOWARZYSTWA PEDAGOGICZNEGO
„EDUKACJA – MORALNOŚĆ – SFERA PUBLICZNA”
(Lublin, 17-19 września 2007)

Ogólnopolski zjazd pedagogiczny jest jedną z form działalności Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (PTP) założonego w 1981 roku. Pomysł organizowania cyklicznych spotkań pedagogów z całej Polski zrodził się po przełomie politycznym 1989 roku. Ich celem jest przede wszystkim wymiana poglądów między specjalistami zajmującymi się *ex professione* wychowaniem i edukacją. Wiadomo skądinąd, że są oni – i to nie tylko w naszym kraju – bardzo zróżnicowani zarówno pod względem światopoglądowym, jak i teoretycznym.

W dniach od 17 do 19 września 2007 roku odbył się w Lublinie VI Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny PTP. Do współpracy w jego przygotowanie włączyły się: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (KUL) i Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (UMCS). Hasłem zjazdu był trójmian: *Edukacja – moralność – sfera publiczna*.

W zjeździe wzięło udział ponad pięciuset pedagogów z całej Polski. Poza nielicznymi wyjątkami byli to naukowcy reprezentujący tzw. pedagogikę akademicką, czego wyrazem był również program zjazdu, w którym organizatorzy skoncentrowali się na problemach teoretycznych współczesnego dyskursu naukowego. Dla zobrazowania faktu, jak szeroki był zakres problematyki poruszanej na zjeździe, niech posłuży wskazanie, że broszura ze szczegółowym programem liczyła pięćdziesiąt sześć stron.

Zwołując zjazd, przewodniczący PTP, prof. Zbigniew Kwieciński, *expressis verbis* podkreślił potrzebę nadania mu takiej formuły organizacyjnej, która umożliwiłaby uczestnikom czynny udział w obradach. W związku z tym zaproponowano cztery rodzaje spotkań: obrady plenarne, sesje półplenarne, grupy robocze i sesje plakatowe. Wydaje się, że tak zróżnicowane formy organizacyjne wpłynęły pozytywnie na aktywność uczestników, motywując ich do wymiany poglądów również w kuluarach.

Zjazd rozpoczął się i zakończył obradami plenarnymi. Na rozpoczęciu wysłuchano sześciu referatów, które wprowadzały w problematykę zjazdu wyrażoną w hasle programowym.

W pierwszym referacie prof. Z. Kwieciński analizował *Potrzebę alfabetyzacji krytycznej*. Punktem wyjścia rozważań był występujący w angloamerykańskiej literaturze pedagogicznej „powrót do duchowości” (A. Giddens). Tendencje tego typu wynikają głównie z tęsknoty (po)nowoczesnego człowieka za jasnością w sprawach odnoszących się do moralności. Nieprzejrzystość współczesnego życia i konieczność dokonywania samodzielnych wyborów skłaniają wysoko rozwinięte społeczeństwa Zachodu do poszukiwania właśnie w sferze religijnej odpowiedzi na pytania egzystencjalne. Niestety dążeniom tym grożą dwa niebezpieczeństwa: po pierwsze, nadużycie ze strony fanatyków, którzy wykorzystują tęsknotę religijną do celów politycznych, po drugie zaś splotenie życia duchowego do „tele-religijności”, w której duchowość ogranicza się do zaspokajania komercyjnie wzbudzanych potrzeb.

Podając temat znajdujący się na pograniczu pedagogiki, etyki i religii, prof. Kwieciński poszukiwał odpowiedzi na pytanie: co w tych warunkach jest zadaniem edukacji? Według niego jest nim powrót do oświeceniowej idei rozwoju umiejętności i zdolności człowieka, które pomogą mu w – można by rzec – męznym znoszeniu swojego uwikłania w niezrozumiały świat i własną niedoskonałość. Właściwą przestrzenią, w której pedagogika miałaby poszukiwać rozwiązań dla tych problemów, jest polityka. Stąd też konieczna jest „alfabetyzacja krytyczna”, która zdemaskuje pozorne – zdaniem Kwiecińskiego odwołujące się m.in. do religii – odpowiedzi na pytania moralne.

W drugim referacie programowym *Pedagogika wobec (nie)moralności sfery publicznej* prof. Tadeusz Lewowicki podjął się określenia pola znaczeniowego, które powstaje na skrzyżowaniu pojęć użytych w hasle zjazdowym *Edukacja – moralność – sfera publiczna*. Jego zdaniem to moralność stanowi wspólny ich mianownik. Stąd też wynikał jego apel: „Nie wstydzmy się powiedzieć, że pedagogowi przypisuje się pewną misję do spełnienia”. W ostatnich dziesięcioleciach nie tylko pomijano ją milczeniem, ale nawet piętnowano jako wyraz braku profesjonalizmu. Przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN kończąc, zaapelował o powrót do powinności w zawodzie pedagoga.

W kolejnym wystąpieniu *Edukacja: rzecz o budowaniu mostów między doświadczeniem a wyobrażeniem* prof. Jan P. Hudzik rozważał związek edukacji szkolnej ze sferą publiczną. Jego zdaniem odnośnie do tej sprawy można by postawić trzy tezy: 1. Demokracja bez edukacji jest niemożliwa, 2. Relacji między edukacją a demokracją nie da się wyjaśnić, można tylko ją zrozumieć, 3. Nasz sposób rozumienia jest ściśle związany z rzeczywistością, którą sami kreujemy. Według prelegenta, jednym z postulatów, które wynikają z hermeneutycznego podejścia do problemów edukacji, jest podjęcie ogólnospołecznej debaty na temat wartości szkoły w życiu współczesnego człowieka. Jej rezultatem miałyby być ustalenie celów kształcenia i wychowania. Po uświadomieniu, co właściwie chce się osiągnąć, następnym krokiem byłaby praktyczna realizacja.

W czwartym referacie programowym *Etyka demokracji* prof. Leszek Koczanowicz skupił się na pytaniu: czym jest demokracja? Na podstawie fragmentu z *Wojny peloponeskiej* Tukidydesa określił podstawową zasadę demokracji jako taki sposób kształtowania relacji między jednostką a społeczeństwem, który z jednej strony najlepiej odpowiada zbiorowości, a z drugiej nie zagraża autonomii jednostki. Ta ogólna definicja musi zostać zdaniem prelegenta doprecyzowana przez odniesienie do trzech płaszczyzn: ideałów demokracji, demokratycznej praktyki współżycia społecznego i instytucji porządku demokratycznego. Na tym tle zadaniem edukacji jest ciągle odnawianie podstawowej zasady demokratycznej i przygotowanie młodego pokolenia do zgodnego z nią działania.

Ks. prof. Andrzej Szostek w referacie *Edukacja moralna w szkole: klucz do programu wychowania dojrzałego obywatela* zajął się praktycznymi wskazówkami odnoszącymi się do sposobu kształtowania postaw zarówno moralnych, jak i obywatelskich. W ostatnim referacie programowym *Postawy wobec moralności w sferze publicznej przyszłych kreatorów różnych jej obszarów* prof. Maria Chodkowska zaprezentowała wyniki badań empirycznych przeprowadzonych przez zespół młodych naukowców pod jej kierownictwem w związku z problematyką zjazdu.

Drugą formę pracy podczas zjazdu stanowiły tzw. sesje półplenaryjne. Były to spotkania tematyczne, na które należało się wcześniej zgłosić, określając formę swego udziału: bierną lub czynną. Udział czynny polegał na możliwości przedstawienia swojej opinii jako podstawy do pracy w grupach dyskusyjnych.

Do opracowania w sesjach półplenaryjnych zaproponowano następujące tematy: 1. Jaka wspólnota? 2. Jaka sprawiedliwość? 3. Jaka kultura? 4. Jakie relacje? 5. Jaki paradygmat? 6. Jaka polityka edukacyjna? 7. Jaka przyszłość, jaka szkoła? Podczas każdej z sesji praca przebiegała w podobny sposób. Zespół kierowany przez wybranych przedstawicieli środowisk akademickich nadzorował przygotowanie i przebieg spotkania. Zazwyczaj na wstępie przedstawiano referat wprowadzający, po którym odbywała się dyskusja. Potem uczestnicy dzielili się na grupy dyskusyjne, które w ramach określonego obszaru tematycznego zajmowały się problemami szczegółowymi. Nad przedstawionymi wyżej siedmioma tematami pracowało w sumie dwadzieścia jeden grup dyskusyjnych. Jest zrozumiałe, że nawet skrótkowe przedstawienie wyników ich obrad jest niemożliwe.

Inną formą pracy zjazdu była sesja plakatowa. Jej organizatorzy zajęli się dwoma problemami: Doświadczenie ubóstwa w okresie starości jako szansa i wyzwanie dla rozwoju osobowego człowieka: ujęcie antropologiczno-pedagogiczne oraz Szanse i zagrożenia dla rozwoju psychospołecznego dzieci w wieku szkolnym. Zaprezentowany przez nich materiał posłużył za punkt wyjścia do dyskusji wśród zainteresowanych.

Zjazd zakończył się obradami plenarnymi, w czasie których przewodniczący sesji półplenaryjnych złożyli sprawozdania z prac swoich zespołów i przedstawili wyniki dyskusji. Jak podkreślali zgodnie wszyscy referenci, zagadnienia poruszane w czasie spotkań półplenaryjnych były tak różnorodne i złożone, że nie udało się wyjść poza ich zakres. Ustalono również, że za dwa lata miejscem kolejnego ogólnopolskiego zjazdu pedagogicznego będzie Toruń.

Na zakończenie tego sprawozdania chciałbym odnieść się do dokumentu, który może być mylnie interpretowany jako rezultat zjazdowych obrad. Nadano mu tytuł *Stanowisko uczestników VI Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego PTP w sprawie stanu i perspektyw rozwoju edukacji w Polsce*. Nie jest to jednak ani dokument końcowy, ani też wspólne stanowisko uczestników zjazdu. Co gorsza, nie odbyła się żadna dyskusja ani przynajmniej wymiana poglądów odnośnie do tekstu. Wspomniany dokument został przygotowany przez Komitet Programowy pod przewodnictwem prof. Joanny Rutkowiak i przedstawiony uczestnikom kongresu do oceny. Procedura jego uchwalenia wyglądała w ten sposób, że aprobujący tekst mogli złożyć swoje podpisy na imiennej liście uczestników. Dokument stanowiący rzekome stanowisko uczestników zjazdu zaakceptowano na zasadzie głosowania większościowego. Pomijając wątpliwości, które wzbudzają poglądy wyrażone w tym dokumencie, warto zauważyć, że sposób jego przyjęcia wymownie świadczy o swoistym rozumieniu zasad demokracji, które panuje wśród części przedstawicieli polskiego środowiska pedagogicznego.

Ks. Dariusz Stępkowski SDB
UKSW Warszawa

SYMPOZJUM DLA WYCHOWAWCÓW, NAUCZYCIELI, KATECHETÓW
SZKOŁA MIEJSCEM WYCHOWANIA PATRIOTYCZNEGO

(Piła, 17 listopada 2007)

Wychowanie do miłości ojczyzny staje się dzisiaj szczególnym wyzwaniem w związku z takimi zjawiskami jak chociażby wstąpienie Polski do Unii Europejskiej, masowa emigracja zarobkowa młodzieży do krajów zachodnich, brak pogłębionej wiedzy młodego pokolenia na temat historii, tradycji i chrześcijańskich korzeni polskiego narodu. Potrzebie realizacji wyzwania, by wycho-

wywać młodych do postaw patriotycznych poświęcone były refleksje zaprezentowane na sesji naukowej zorganizowanej w sobotę 17 listopada 2007 r. w Piłskim Domu Kultury. Sympozjum „Szkoła miejscem wychowania patriotycznego” było kolejnym już spotkaniem naukowym przeznaczonym dla wychowawców, nauczycieli i katechetów, które w ramach swojej wielopłaszczyznowej działalności przygotowało Inspektoriatne Biuro Towarzystwa Salezjańskiego ds. Szkół i Ośrodków Wychowawczych w Pile, którym kieruje salezjanin – ks. dyr. Stefan Metrycki.

Rangę pilskiej konferencji naukowej podniósł fakt współorganizowania jej przez powstałe w 2007 r. Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego (TNFS). Zostało ono powołane do istnienia z inicjatywy salezjanów w celu integracji środowiska naukowego skupiającego członków i przyjaciół Towarzystwa Salezjańskiego. Głównym celem TNFS jest działalność naukowo-badawcza i wychowawczo-edukacyjna w duchu św. Franciszka Salezego – patrona uczonych i wychowawców. Sympozjum „Szkoła miejscem wychowania patriotycznego” zostało objęte patronatem honorowym przez ks. prof. dra hab. Zbigniewa Łepkę sdb – Inspektora Salezjańskiej Prowincji św. Wojciecha w Pile; p. Elżbietę Leszczyńską – Wielkopolskiego Kuratora Oświaty; p. Marka Woźniaka – Marszałka Województwa Wielkopolskiego, p. Tomasza Bugajskiego – Starostę Piłskiego oraz p. Zbigniewa Kosmatkę – Prezydenta Miasta Piły. Patronat medialny objęły lokalne media: „Tygodnik Piłski” i Telewizja Astra-Net.

Sympozjum rozpoczęło się od powitania uczestników przez ks. Stefana Metryckiego sdb – Dyrektora Biura ds. Szkół i Ośrodków Wychowawczych. Następnie wprowadzenia w tematykę konferencji naukowej dokonał Inspektor ks. prof. dr hab. Zbigniew Łepko sdb, który podkreślił znaczenie i aktualność podjętej przez prelegentów problematyki – wychowania do patriotyzmu rozumianego w przestrzeni zarówno ideowej, jak i antropologicznej. Jako pierwszy, swój referat zatytułowany „Patriotyzm wyzwaniem współczesności” zaprezentował ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski sdb – Prorektor UKSW w Warszawie. Prelegent zauważył we współczesnym świecie kilka niebezpiecznych tendencji związanych z patriotyzmem. W czasie procesu transformacji ustrojowej w Polsce pojawił się proces negacji patriotyzmu i to nie tylko jako postawy, ale także samego terminu. Próbuje się go przykładowo zastąpić pojęciem: tożsamość polska. W ramach procesów integracji i globalizacji pojawia się natomiast zagrożenie dziedzictwa ojczyzny. Chociaż same w sobie tendencje integracji i globalizacji są dobre, ks. prof. Skorowski zauważył, że ich przewartościowanie może stanowić zagrożenie dla tego, co własne. W dalszej części swojego wystąpienia Prorektor UKSW zatrzymał się nad współczesnym pojęciem terminów „ojczyzna” i „patriotyzm”. W kontekście pracy wychowawczej w szkołach trzeba młodzieży na nowo zdefiniować te pojęcia. Z jednej strony wiemy, że bez historii i dziedzictwa nie ma ojczyzny, ale w nauczaniu o niej nie można zatrzymać się tylko na tym, co jest w muzeum. Ojczyzna to ludzie, którzy żyją w mojej przestrzeni i tworzą wspólnotę; to kultura, jako owoc życia tej wspólnoty – każdy człowiek jest twórcą; ojczyzna to jest terytorium, przestrzeń, w której człowiek chcący być jednostką wartościową musi być zakorzeniony, mieć swój dom. Książd prof. Skorowski stwierdził, że na bazie tych elementów trzeba dziś pokazać młodzieży aksjologię czyli wartość ojczyzny. Naród ma w sobie substancję duchową, dzięki której trwa i trzeba ją podtrzymać.

Patriotyzm jest postawą wobec tej wartości jaką jest ojczyzna. Patriotyczna postawa zatem wyraża się m.in. w solidarności ze wspólnotą, która polega na aktywności wobec wspólnoty – nikt mi nie jest obojętny. Patriotyzm to także szacunek dla kultury, przechowanie dziedzictwa i jego pomnażanie, korzystanie z jego wartości i propagowanie ich. Patriotyzm wreszcie to także szacunek dla ziemi, która jest moim domem. W tym kontekście postawą patriotyczną będzie przykładowo działalność ekologiczna.

Konkludując, ks. prof. Henryk Skorowski podkreślił konieczność podjęcia nowej edukacji patriotycznej w związku z przemianami, jakie dokonały się w ostatnim czasie w naszej ojczyźnie. Trzeba dziś wychowywać młodych do miłości małych ojczyzn, regionów; trzeba wychowywać ich do miłości Polski i wreszcie także do miłości Europy.

Na pytanie „W jaki sposób wychowywać patriotycznie?” próbowała odpowiedzieć w swoim referacie mgr Ewa Repsz – Wizytator Generalny Ministerstwa Edukacji Narodowej. Już na początku swojej wypowiedzi p. Repsz zauważyła, że dyskusja o potrzebie wychowania patriotycznego wynika z przekonania o jego zatraceniu w szkołach. Edukacja patriotyczna młodzieży ma zasadnicze znaczenie, jeśli jako naród nie chcemy „roztopić się” w całej zjednoczonej Europie. Polacy są potrzebni Europie i światu, ale nie jako populacja bez wyrazu, znikąd. Jesteśmy potrzebni ze swoją historią, dziedzictwem, osiągnięciami, uzdolnieniami. Pani wizytator przypomniała, że szkoła, zaraz po rodzinie, tworzy główną przestrzeń wychowania patriotycznego. Szkoła może inspirować i wspomagać rodzinę w tym zadaniu. Tradycje w tym względzie są u nas niezwykle bogate, bo polska szkoła uczyła patriotyzmu zawsze. Edukacja patriotyczna – według p. E. Repsz – jest odpowiedzią na fundamentalne pytania: Kim jestem? Gdzie żyję? Co dziedziczyć? Jakie są moje uczucia, więzi, postawy? Jakie są moje obowiązki?

Wychowanie patriotyczne jest także ważne w ramach procesu podnoszenia w społeczeństwie świadomości historycznej. Wiedza Polaków na temat historii zwłaszcza najnowszej nie jest najlepsza. Podsumowując swoje wystąpienie pani wizytator MEN zwróciła się z apelem do obecnych na sali nauczycieli i wychowawców o nieustanne podnoszenie jakości wychowania patriotycznego w szkołach. Jaka będzie skuteczność edukacji patriotycznej zależy właśnie od zaangażowania pedagogów. Ich postawa miłości do ojczyzny musi być świadectwem dla uczniów.

Kolejny referat prof. dra hab. Andrzeja Tyszki z Uniwersytetu Warszawskiego, odczytał ks. dyr. Stefan Metrycki. Na początku swojej wypowiedzi „O wychowaniu patriotycznym w szkole” prof. Tyszka zauważył, że w temacie tym lepiej stawiać jest pytania niż ferować gotowe odpowiedzi czy definicje. Pytania bowiem tworzą dyskusję. W ramach realizacji podjętej tematyki zaproponował sześć pytań. Pierwszymi zapytaniami były: Czym jest patriotyzm? Jaka jest treść tego pojęcia? Według prof. Tyszki patriotyzm bardziej niż poglądem jest postawą służby na rzecz ojczyzny. W dzisiejszych czasach niestety ta miłość do ojczyzny stała się niepoprawna politycznie. Zauważył, podobnie jak wcześniej ks. prof. Skorowski, że pojęcie patriotyzmu zastępuje się dziś takimi terminami, jak: tożsamość narodowa, identyfikacja z polskością. Dzisiaj w Polsce być patriotą oznacza skazać się na zmarginalizowanie, nazwanie kimś z innej epoki. Słowo patriotyzm i określająca je postawa jest nieakceptowana przez salon politycznej poprawności, który automatycznie kojarzy je z nacjonalizmem, narodowcami spod znaku przedwojennej Falangi. Mamy dziś do czynienia z wyszydzeniem i potępieniem postaw patriotycznych.

Kolejne pytanie zadane przez prof. A. Tyszkę w kontekście powyższych faktów brzmiało: Czy patriotyzm jest dzisiaj nieaktualny? Otóż postawa ta jest pożądana i konieczna w naszym społeczeństwie, chociażby w kontekście obecnej sytuacji międzynarodowej. Patriotyzm spełnił pozytywną rolę w naszej historii i nadal pełni rolę ideotwórczą. W polskim patriotyzmie przeważają jednak akcenty militarne, a nie społeczne. W naszej mentalnej przestrzeni myślowej brak jest przykładów patriotycznych bohaterów innych niż żołnierze. A tym czasem wielu mamy wspaniałych naukowców, mecenasów sztuki, artystów, poetów i pisarzy, muzyków itd., którzy pięknie przysłużyli się ojczyźnie. Ich postaci trzeba w edukacji patriotycznej częściej przywoływać.

Kolejne refleksje prelegenta to próby odpowiedzi na pytanie: Czy i jaka lekcja patriotyzmu jest możliwa we współczesnej szkole? Zdaniem prof. Tyszki jest ona nie tylko możliwa, ale wręcz niezbędna i pilna. Trzeba poddać pod dyskusję skuteczność współczesnych programów wychowawczych w zakresie edukacji patriotycznej. Powinna ona przybrać wymiar interdyscyplinarny. Nauczania patriotyzmu nie można wiązać w programach szkolnych tylko z lekcjami języka polskiego, historii czy WOS-u. Trzeba je przemodelować tak, by patriotyzmu uczyć także w ramach fizyki, sztuki, matematyki, a nawet WF-u. W związku z tym konieczna jest też modyfikacja podręczników oraz zmiana postaw niemałej części nauczycieli. Dowartościować także trzeba w kwestii edukacji patriotycznej zajęcia pozalekcyjne oraz działalność organizacji młodzieżowych.

„W jaki sposób edukować patriotycznie dzieci i młodzież?” – to następne pytanie, które pojawiło się w referacie prof. Andrzejki Tyszki. W odpowiedzi na nie, prelegent podkreślił konieczność zastosowania w działalności wychowawczej nowych metod nauczania zwłaszcza interaktywnych i podmiotowych. Potrzebne są odpowiednie programy, ale też i odpowiedni styl nauczania. Szkoła musi uwzględnić to, że patriotyzm jest formą zaangażowania czynnego i wykorzystać to poprzez promocję zaangażowania młodzieży w różne działania edukacyjne. Zdaniem profesora dużą dawkę patriotyzmu można zaszczerpić przykładowo na dobrze przeprowadzonym pod tym kątem spływie kajakowym czy wycieczce kolarskiej. We wszelkich działaniach w ramach edukacji patriotycznej ma chodzić o to, żeby młody człowiek nie pytał: co mu może dać ojczyzna? ale o to: co on może dla niej zrobić?

Wypowiedź prof. Tyszki zakończyła odpowiedź na pytanie: Czym jest patriotyzm jutra? Na skutek indoktrynacji medialnej młodzież patrzy na wszelkie formy patriotyzmu z rezerwą i sceptycyzmem. Ostatnio przykładowo pojawiło się hasło „patriotyzm jutra”, ale bez odpowiedniej wykładni, czy nawet próby wytłumaczenia czym on ma być. Czy ten jutrzejszy ma być taki jak dawny? Czy też ma to być świadomość całkiem nowej generacji?

Dyrektor Zespołu Szkół Katolickich im. Jana Pawła II w Gdyni ks. dr Wojciech Cichosz, reprezentujący także Uniwersytet Gdański, przedstawił zagadnienie: „Miłość Ojczyzny w literaturze polskiej”. Ks. Cichosz skoncentrował się w swoim wystąpieniu na kilku uwagach odnoszących się do zagadnienia patriotyzmu współczesnej młodzieży. W ukazaniu postawy miłości do ojczyzny w literaturze wyakcentował trzy znane wszystkim Polakom fundamenty naszego patriotyzmu: Bóg, Honor, Ojczyzna. To właśnie relacje do tych rzeczywistości wartościują naszą postawę patriotyczną. W swojej wypowiedzi prelegent posiłkował się fragmentami poezji polskich twórców przepięknie recytowanymi przez jednego z uczniów szkoły katolickiej w Gdyni.

Ostatnim prelegentem konferencji naukowej była pani dr Łucja Łukaszewicz – Prorektor Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu. Z powodu nieobecności prelegentki jej wystąpienie zatytułowane „Doświadczenie ziemi ojczystej” odczytał ks. dyr. Metrycki. Wystąpienie p. Łukaszewicz miało formę eseju socjologicznego. Niezwykle ciekawe były w jej wypowiedzi spostrzeżenia na temat zaniedbań wychowawców w edukacji patriotycznej młodzieży, niedowartościowania historii, która ma wielkie znaczenie w kształtowaniu się patriotycznych postaw. Posłużyła się przy tym przykładem wycieczek szkolnych, które przybywają do Poznania. Dlaczego tłumy dzieci i młodzieży wpatrują się na rynku o godz. 12. w słynne koziołki, a nikt nie zaprowadzi ich do poznańskiej katedry, która jest kolebką chrześcijaństwa w Polsce i gdzie znajdują się groby królów polskich, czy też chociażby do zlokalizowanego na Starym Mieście Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza? – pytała prelegentka. Dlaczego w polskiej szkole promuje się obce nam kulturowo święto halloween, zamiast skoncentrować się na listopadowych dniach wszystkich świętych i zadusznym? Można przy okazji tych świąt uczyć więzi rodzinnych, szacunku dla dziedzictwa, które otrzymaliśmy w spadku po poprzednikach, troski o groby bohaterów poległych za ojczyznę.

Zamknięcia i posumowania sympozjum dokonał ks. Stefan Metrycki sdb. Podziękował zebranym za liczne uczestnictwo (ponad 140 osób), które świadczy o aktualności podjętej tematyki. Trafność wyboru właśnie takiego tematu konferencji naukowej: „Szkoła miejscem wychowania patriotycznego”, potwierdziła także żywa dyskusja, która wywiązała się po prezentacji przygotowanych na nią referatów. Cieszy fakt, że staraniem ks. dyrektora Metryckiego zostaną one wydane drukiem, dzięki czemu będzie się można odwołać do nich w codziennej pracy wychowawczej. Należy żywić nadzieję, że trafią także do większej jeszcze liczby odbiorców i zmobilizują ich do wytrwałej pracy na rzecz edukacji patriotycznej dzieci i młodzieży w polskiej szkole.

SYMPOZJUM

200-NA ROCZNICA URODZIN SZWEDZKIEJ KRÓLOWEJ
JOSEPHINE MAXIMILIENNE EUGENIE NAPOLEONNE-BEAUHARNAIS (1807-1876)
ODNOWICIELKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W KRÓLESTWIE SZWECJI

(Sztokholm, 10 marca 2007)

Z okazji dwusetnej rocznicy urodzin szwedzkiej królowej Josephine Maximilienne Eugenie Napoleonne-Beauharnais (1807-1876), jednej z kluczowych postaci w historii Kościoła katolickiego w Szwecji, *Katolicki Związek Historyczny w Szwecji* (Katolsk Historisk Förening i Sverige) zorganizował sympozjum poświęcone jej postaci. Sympozjum miało miejsce w Sztokholmie 10 marca 2007 roku, w głównej auli Akademii Szwedzkiej (miejscu, w którym ogłaszane są wyniki ustaleń kapituły Akademii o przyznaniu Nagrody Nobla w dziedzinie nauk humanistycznych i szczegółowych). Ponieważ ilość miejsc była ograniczona, wstęp można było uzyskać jedynie poprzez kontakt z organizatorami za pośrednictwem Kurii katolickiej w Sztokholmie. W sympozjum wzięło udział ok. 500 osób z różnych środowisk naukowych i wyznaniowych w Szwecji, Francji i Włoch. Program sympozjum obejmował szereg wykładów prezentujących różne aspekty życia królowej Josephiny Napoleonne. Referaty były przeplatane klasycznymi formami muzycznymi, w dużej części skomponowanymi przez dzieci królowej: Karla, Oscara oraz Eugenie.

Podczas sympozjum zaprezentowano referaty będące próbą opisu bogatego życia i działalności Josephiny Napoleonne. Jako pierwszy zabrał głos moderator sympozjum prof. Kjell Blücker, dokonując wprowadzenia w tematykę oraz uzasadniając potrzebę naukowej refleksji nad postaciami, które swoją działalnością wywarły niepodważalny wpływ na kształt przyszłości, a ze względu na *poprawność polityczną* (w tym przypadku wyznanie katolickie) nie podejmuje się wysiłku zgłębiania ich dokonań oraz osiągnięć. Pierwszy, bardzo obszerny referat pt.: *Józefina, księżna Środkowej Europy, w czasie poprzedzającym przybycie do Szwecji* (Josephine, princessa i Europas mitt. Tiden före ankomsten till Sverige), przedstawiła doc. Gunnel Elby reprezentująca Wydział Nauk Historycznych Uniwersytetu w Lund. Wiodące tematy jej wystąpienia odnosiły się do przedstawienia genealogii rodowej i powiązań jej pochodzenia z cesarskim rodem Napoleona Bonaparte. Następnie autorka zaprezentowała czasy dzieciństwa i wczesnej młodości oraz związane z nimi bardzo rygorystyczne i wymagające wielu wyrzeczeń zasady kształcenia i przejmowania obowiązujących zasad kultury oraz tradycji. Charakterystyczne w wystąpieniu było położenie akcentu na wpływ politycznego zaangażowania rodziców na wychowanie dzieci. Josephina, córka adoptowanego syna i generała Cesarza Napoleona, Eugene'a Beauharnais i Augusty Amalii ze starego bawarskiego rodu Wittelsbachsk, urodzona w Turynie jako włoska księżniczka bawarskiego pochodzenia, wychowana we francuskiej kulturze, była przesiąknięta atmosferą glorii napoleońskiej. Jednak po latach okazało się, że tym, co wywarło największy wpływ na jej wychowanie był głęboki katolicyzm jej rodziców i wychowawców.

Kolejny referat pt. *Oscar i Josephina oraz ich małżeństwo* (Oscar och Josephine – ett äktenskap) zaprezentowała prof. Eva-Helen Ulvros z Uniwersytetu Sztokholmskiego. Referentka w swoim wystąpieniu skoncentrowała się na powodach bardzo wczesnego wyjścia za mąż 16-letniej Josephine za szwedzkiego następcę tronu księcia Oscara Bernadotte; na różnicach wyznaniowych i późniejszych konsekwencjach tych różnic podczas pożycia małżeńskiego pary królewskiej; na wielkim pragnieniu przekazania wiary katolickiej pięciorgu dzieciom i problemach z tym związanych, wynikających z zasad szwedzkiego prawa chroniących wyznanie luterzańskie jako jeden z fundamentów szwedzkiej państwowości; oraz na wzorowej postawie Josephiny jako małżonki mimo niezrozumienia, zdrad małżeńskich oraz lekceważenia jej głębokiego katolicyzmu przez najbliższych, współpracowników i możnowładców.

Kontynuacją powyższego tematu, ale w innym kontekście sytuacyjnym, był referat pt. *Josephina – Księżna i Królowa Szwecji i Norwegii. Jej relacje i znaczenie dla Kościoła katolickiego* (Kronprincessan / drottning Josephina av Sverige och Norge. Hennes relation till och betydelse för Katolska Kyrkan), zaprezentowany przez dr Gunnel Becker z Uniwersytetu Sztokholmskiego. Jej wystąpienie było prezentacją szerokich kontaktów Josephiny Napoleonne jako księżnej i królowej, a także wyprzedzającej ówczesnie obowiązującą mentalność, konkretnej wizji odrodzenia Kościoła katolickiego w Szwecji poprzez otwarty dialog i niwelowanie zadrażnień, niechęci oraz nieporozumień z chrześcijanami innych wyznań. Autorka referatu posunęła się w swoich tezach także do stwierdzenia, że Królowa Josephina może, a nawet powinna, być postrzegana jako prekursorka współczesnego ekumenizmu. Niestety jej działalność była niezrozumiała a nawet odbierana jako szkodliwa dla Królestwa Szwecji.

Zwieńczeniem pierwszej części sympozjum była prezentacja muzyki klasycznej (okresu późnego oświecenia oraz pobytu w Szwecji Królowej Josephiny), w części skomponowanej przez samą królową oraz jej dzieci: *Drottning Josephinas Polonaise* – skomponowany przez księżniczkę Eugenię (1854 r.); *Barcerole* – skomponowany przez księcia Josepha Fransa Oscara (1830 r.); *Die glocken duo för sopran och tenor* – do tekstu Królowej Josephiny, muzyka – księżniczka Eugenia (1862 r.); *Where roses fair* – tekst Georg Linly, muzyka – Księżę Gustaw; *Snödroppen* – skomponowany przez Księcia Gustawa (1846 r.); *Sång vid sorgefesten efter corvetten carlsronans förolyckande* – tekst pseud. Carlen, muzyka – Księżę Gustaw (1846 r.); *Chör* – tekst pseud. Säterberg, muzyka – Księżę Gustaw (1846 r.).

Drugą, popołudniową część sympozjum otworzył referat zaprezentowany przez autorkę wielu cennych opracowań z zakresu historii katolicyzmu i życia zakonnego w Skandynawii dr Yvonne-Marię Werner zatytułowany: *Królowa – wdowa Josephina a Kościół katolicki* (Änkedrottning Josephina och Katolska kyrkan). Wybitna znawczyni tematu ukazała głęboki szacunek i posłuszeństwo Królowej Josephiny wobec Kościoła katolickiego – jego hierarchii oraz nauczania dogmatycznego i moralnego. Bardzo światła, odczytana i wszechstronnie wykształcona Josephina prowadziła ożywioną korespondencję z papieżami, kardynałami, biskupami i teologami całej Europy (znała biegle języki: włoski, francuski, niemiecki, angielski, szwedzki, norweski). Dialog ten był szczególnie ożywiony w okresie Soboru Watykańskiego I. Doświadczając wielkich trudności w dialogu ekumenicznym na terenie Szwecji, wyczuwała, że przygotowujący do uroczystego ogłoszenia *dogmat o nieomyślności papieża* jeszcze bardziej utrudni dialog wśród chrześcijan w Skandynawii. Kiedy jednak dogmat ogłoszono, Królowa zaakceptowała decyzję Soboru i więcej na ten temat nie podejmowała dyskusji. To jeden z wielu przykładów lojalności i wiary w mądrość Kościoła.

Drugą część sympozjum zamknęły dwa wystąpienia będące bardziej formą świadectwa żywej kontynuacji dzieł zapoczątkowanych przez Josephinę Napoleonne niż teoretycznych i systematycznych rozważań nad jej życiorysem. Nawiązując do dwóch głównych fundacji założonych przez bohaterkę sympozjum: *Fundacji Pamięci Króla Oscara* (Oscar's Minne) oraz *Fundacji opieki nad ludźmi starszymi* (Josephinahemmet), głos zabrał najpierw wieloletni dyrektor pierwszej z nich dr Henrik Amberg. Prezentując początki powstania ośrodka *Oskar's Minne* w podsztokholmskim Bagarmossen, przedstawił także trudności związane z jego funkcjonowaniem, przeciwności odnoszące się do faktu posługiwania w nim ss. Serafitek z Polski, aż po osiągniętą z czasem tolerancję i akceptację. Podobnie rzecz się miała, gdy idzie o drugą fundację *Josephinahemmet*, pozostającą od początku pod zarządem jezuitów, w której posługę prowadzą ss. Elżbietanki. Prezentacji tej fundacji dokonała s. Ludwika Szymura, elżbietanka, przełożona personelu medycznego.

Podsumowania i zamknięcia sympozjum dokonał ordynariusz katolickiej Diecezji Sztokholmskiej bp Anders Arborelius OCD w krótkim referacie zatytułowanym: *Józefina w naszych sercach* (Josephina i våra hjärtan). Nawiązując do wcześniejszych wystąpień zauważył, że sympozjum pozwoliło na odkrycie skarbu, który czekał na swój moment w historii. Tendencyjnie omijana przez historyków postać szwedzkiej królowej – katolicki (co w szwedzkiej mentalności jest nadal powo-

dem raczej do wstydu niż do chluby), domaga się ponownego wyeksponowania jako symbolu odrzucenia się wspólnoty katolickiej w Szwecji. Biskup podzielił się także osobistym odczuciem, że słuchając wystąpień osób przedstawiających fakty z życia Królowej Josephiny, słuchał opisu życia osoby głęboko wierzącej, prawdziwej córki Kościoła i nie zaważał się stwierdzić, „że może nawet świętej”.

Po zamknięciu części wystąpień, nastąpiła druga część koncertowa. Zaprezentowano kolejną porcję doskonałej muzyki dworskiej autorstwa rodziny królewskiej. Były to następujące utwory: *Louisa-Wals* – kompozycji księżnej Eugonii (1862 r.); *Till vågen* – duet na sopran i alt skomponowany przez księżną Eugenię (1862 r.); *Sång Orden af Tibell* – skomponowany przez księżną Eugenię (1862 r.); *Sång till aftonstjärnan* – skomponowany przez księcia Gustava (1863 r.) do słów Runeberga; *En Månskensstund* – skomponowany przez księcia Gustava (1844 r.) do słów Säterberg'a; *Tullgarns Galop* – skomponowany na piano-forte przez księżną Eugenię, przeznaczony na bal królewski 28.01.1856 roku; *Hymn urodzinowy dla Matki-Królowej od dzieci* – skomponowany przez książąt Karla i Eugenię na bal urodzinowy w 14.03.1846 roku.

Oprawę muzyczną symposium przygotował zespół muzyków sztokholmskich: Piano – Simon Törnqvist (Kungliga Musikhögskolan i Stockholm), sopran – Nadja Kolecka (Operahögskolan i Göteborg), tenor – Love Enström (znany i popularny sztokholmski śpiewak operowy), flöjt – Ivona Grbavac (Nordiska Musikgymnasiet). Grupie przewodziła i dyrygowała, a przy niektórych utworach także akompaniowała, Elizabeth von Waldstein (Musikhögskolan i Wien, Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, a także kierowniczką i dyrygentką chóru katedralnego w Sztokholmie).

Ks. Mariusz Chamarczuk SDB
Salezjański Ośrodek Dokumentacji
Duszpasterstwa w Sztokholmie (SODD)

SYMPOZJUM NAUKOWE
DZIAŁALNOŚĆ MUZEÓW I ARCHIWÓW KOŚCIELNYCH – NOWE WYZWANIA
(Poznań, 14 września 2007)

W związku z otwarciem odnowionych po remoncie budynków Muzeum Archidiecezjalnego i Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu (AAP) zorganizowano sesję naukową pod hasłem „*Działalność muzeów i archiwów kościelnych – nowe wyzwania*”. Odbyła się ona w dniu 14 września 2007 r. w gmachu muzeum. Honorowy patronat nad tym spotkaniem naukowym przyjęli: Papieska Komisja ds. Kościelnych Dóbr Kultury, Arcybiskup Metropolita Poznański Stanisław Gądecki oraz Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Kazimierz Ujazdowski.

Spotkanie rozpoczęło się Mszą św. koncelebrowaną w kaplicy Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu pod przewodnictwem abpa Stanisława Gądeckiego. Ksiądz Arcybiskup dokonał również uroczystego otwarcia symposium w gmachu Muzeum Archidiecezjalnego. W tematykę sesji naukowej wprowadził ks. Roman Dworecki – dyrektor AAP. W pierwszej części symposium, którą poprowadził ks. prof. Anzelm Weiss (KUL), uczestnicy wysłuchali dwóch referatów.

Wiceprzewodniczący Papieskiej Komisji ds. Kościelnych Dóbr Kultury oraz Papieskiej Komisji ds. Archeologii Sakralnej w Watykanie – o. Michael John Zieliński OSBOLiv – wygłosił referat pt. „*I beni culturali nello svolgersi della missione della Chiesa*” (*Dobra kultury w postannictwie Kościoła*). Ojciec Zieliński, Amerykanin polskiego pochodzenia, zatrzymał się najpierw nad aspektem teologicznym i duszpasterskim dóbr kultury. Odwołał się do nauczania Jana Pawła II, które jak to określił, okazało się decydujące w nakreśleniu obszaru, w jakim dobra kultury uwidaczniają się

w codziennym życiu Kościoła. Papież przyczynił się m.in. do zdefiniowania dóbr kultury jako pozostających na służbie Kościołowi przede wszystkim w dziele ewangelizacji. W kolejnej części referatu prelegent uzasadniał pierwszeństwo kultu i katechezy w korzystaniu z dóbr kultury. Sztuka od zawsze towarzyszyła liturgii i katechezie Kościoła (oprawa architektoniczna, wewnątrz której sprawuje się Służbę Bożą, muzyka, śpiew), aby ją ubogacić, pogłębić jej wartości estetyczne i kulturowe. O. Zieliński podkreślił, że także dzisiaj istnieje potrzeba, aby „*sztuka, a więc rzeźba, malarstwo, czy muzyka kontynuowały podobne postannictwo w dziedzinie liturgii, czerpiąc ze skarbcza tradycji, bądź tworząc nowe arcydzieła*”. Kontekst ewangelizacji przez dobra kultury poruszała kolejna część wystąpienia gościa z Watykanu, zatytułowana „*Misja „ad gentes” realizowana poprzez sztukę*”. Prelegent podkreślił, że w wyborze sposobów ewangelizacji nie można zejść z tej drogi, jaką jest droga wiary. W tym sensie wykorzystanie dóbr kultury musi sprzyjać rozwojowi wiary. O. Zieliński zauważył, że „*treści religijne, uchwycone w widzialnych formach piękna, powinny rozbudzać pragnienie spotkania z Bogiem i zamieszkania w jego domu*”. Następnie podkreślił konieczność dowartościowania dóbr kultury we własnych środowiskach, gdyż to pozwala wiernym czerpać z zastanego dziedzictwa wiary, uczyć się doświadczeniem poprzedników, ubogacać ich świadectwem wierności Chrystusowi. Dobra kultury w służbie wspólnoty chrześcijańskiej ilustrują jej wiarę przekazywaną z pokolenia na pokolenie i zachęcają, aby nieustannie tą wiarą żyć. Dlatego muzea i archiwa kościelne nie są tylko zwykłymi instytucjami otaczającymi opieką dobra kultury. Prelegent przypominał, że „*Muzea nie są depozytem pozbawionych życia przedmiotów, lecz niewyczerpanym siedliskiem życia, dzięki któremu trwają nieprzerwanie ludzki geniusz i duchowość człowieka. Archiwa kościelne zaś nie tylko przechowują ślady ludzkich losów, także zachęcają do medytacji, w jaki sposób Boża Opatrzność działa na przestrzeni wieków*”. Ostatnia część wykładu o. Michaela Johna Zielińskiego skoncentrowała się na zagadnieniu formacji osób odpowiedzialnych za kościelne dziedzictwo kultury. Zwrócił uwagę na to, by dowartościować ją zwłaszcza w czasie studiów seminaryjnych, gdyż to właśnie kapłani muszą wykazywać się największą troską o dobra im powierzone. Zdaniem o. Zielińskiego, trzeba także zadbać o formację ludzi świeckich w tym zakresie, zwłaszcza na uczelniach katolickich oraz zatroszczyć się o uwzględnianie religijnego charakteru dóbr kulturowych Kościoła przez państwowych konserwatorów i urzędników.

Kolejny referat na sympozjum wygłosił ks. bp Mariusz Leszczyński, dyrektor Wydziału Duszpasterskiego Kurii Biskupiej i Muzeum Diecezjalnego w Zamościu. Tytuł wystąpienia prelegenta brzmiał: „*Muzea Kościelne w świetle listu ókólnego Papieskiej Komisji ds. Dziedzictwa Kulturowo-Kościół p.t.: „Funkcja pastoralna muzeów kościelnych*”. Ksiądz biskup omówił krótko najważniejsze dokumenty Kościoła odnoszące się do troski o dziedzictwo kulturowe. Przywołał m.in. *Konstytucję duszpasterską o Kościele w świecie współczesnym* Soboru Watykańskiego II, kanony Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz dokumenty, instrukcje i listy skierowane do biskupów wydane przez Papieską Komisję do spraw Kościelnych Dóbr Kultury. W swoim referacie odniósł się do funkcji pastoralnych archiwów i muzeów kościelnych. Zauważył, iż dobra kultury mogą stanowić żywe świadectwo wyznawanej przez wieki wiary, pozwalają określić koleje losów ewangelizacji i wychowania chrześcijańskiego, skłaniają do refleksji nad działaniem Bożej Opatrzności. Ksiądz Biskup podkreślił także, że przez pamięć o wydarzeniach z przeszłości konkretyzuje się tradycja. Przypomniał słowa papieża Pawła VI przywołane w dokumencie komisji papieskiej: „*Funkcja pastoralna archiwów kościelnych*”, iż w archiwach są „*przechowywane ślady ‘przejścia Pana’*”. Odnosząc się do zbiorów muzealnych, podkreślił konieczność odczytywania w nich autentycznych, religijnych doświadczeń wiary ich autorów. Jeśli w ten sposób będzie oddziaływała na współczesnego człowieka działalność muzeów kościelnych, to znaczy, że są one dobrym narzędziem ewangelizacji i miejscem duchowej więzi z dorobkiem przodków.

Pierwszą część sympozjum zakończyły okolicznościowe przemówienia m.in. podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Krzysztofa Olendzkiego. Z okazji uroczystości otwarcia nowego gmachu dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu Henryk Kry-

stek przekazał w darze Archiwum Archidiecezjalnemu zabytkową mapę. Po przerwie obradom przewodniczył ks. prof. Józef Marecki (PAT Kraków), wiceprezes Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych.

Drugą część sympozjum rozpoczął dr Herbert W. Wurster z Passau, przewodniczący Stowarzyszenia Archiwów Kościoła Katolickiego przy Konferencji Episkopatu Niemiec. W swoim referacie przedstawił stan i funkcjonowanie archiwów kościelnych w Niemczech. Na rozkwit tych placówek miały wpływ zasadniczo dwie sprawy: dobra kondycja finansowa niemieckiego Kościoła i polityczne tendencje lat 60-tych ubiegłego stulecia, kiedy istniało realne zagrożenie przejścia przez państwo kontroli nad kościelnymi dobrami kultury. Wywołało to determinację i przekonanie, że – jak mówił H. Wurster – „*tylko stworzenie profesjonalnej archiwistyki kościelnej, która mogłaby się równać z profesjonalną archiwistyką państwową, mogło zapobiec grożącemu ubezwłasnowolnieniu Kościoła w odniesieniu do jego własnych zabytków historii*”. Rozpoczęło się więc, po roku 1960, kształcenie kadry do pracy w archiwach kościelnych w zakresie historii, historii Kościoła, archiwistyki i teologii. Wielu z archiwistów diecezjalnych przygotowało prace doktorskie z tych dziedzin, a także zdobyło kwalifikacje archiwisty akademickiego w jednym z centrów państwowych. Dla koordynacji działań archiwów kościelnych powołano Komisję Główną Episkopatu ds. Archiwów Kościelnych i Komisję Merytoryczną Episkopatu ds. Archiwów Kościelnych, która w roku 1983 została przekształcona w Konferencję Federalną. Jest ona związana z Sekretariatem Konferencji Episkopatu Niemiec, konkretnie z Komisją Wiary i Nauczania. Prelegent zapoznał słuchaczy ze strukturą organizacyjną tej instytucji, której głównym zadaniem jest informacja i koordynacja działań między jej członkami oraz przygotowywanie nowych kadr do archiwów kościelnych. W ramach dokształcania kadr archiwalnych Konferencja organizuje m.in. co dwa lata 4. tygodniowe „*Kursy z Volkersbergu*”, warsztaty konserwatorskie oraz prowadzi działalność wydawniczą, która nie tylko podejmuje najważniejsze zagadnienia z archiwistyki, ale także dokumentuje spotkania szkoleniowe. Za wyjątkowo ważną publikację prelegent uznał wydany po raz drugi w 1991 r. „*Przewodnik po archiwach diecezjalnych Kościoła katolickiego w Niemczech*”. Podkreślił także, że Konferencja Archiwów Kościoła Katolickiego prowadzi współpracę z archiwami kościelnymi poza granicami Niemiec. W ostatniej części swojego referatu dr Wurster przedstawił naukowe projekty badawcze niemieckich archiwistów kościelnych, które w znacznej mierze koncentrują się na dziejach Kościoła w III Rzeszy i martyrologii duchowieństwa w tym okresie. Jednym z ważniejszych owoców realizacji takich projektów jest sztandarowe jak dotąd dzieło: „*Duchowieństwo i terror Hitlera. Studium biograficzne i statystyczne*”, które ukazało się w 1996 r. Badania nad tymi zagadnieniami są wciąż kontynuowane.

Kolejną prelegentką była dr Rosanna Di Pinto z Archiwum Fotograficznego Muzeum Watykańskiego. Przedstawiła ona referat zatytułowany: „*Le recenti soluzioni giuridiche concernenti la fruizione delle riproduzioni fotografiche e digitali applicate nei Musei Vaticani*” (*Współczesne rozwiązania prawne zastosowane w Muzeach Watykańskich, dotyczące użytkowania reprodukcji fotograficznych i cyfrowych*). W swoim referacie odniosła się do rozwiązań prawnych związanych z kwestią praw autorskich do reprodukcji dóbr kultury będących własnością Państwa Watykańskiego. Piecza nad całościową opieką nad dziełami sztuki Stolicy Apostolskiej, a więc ich konserwowaniem, restaurowaniem oraz waloryzacją i upowszechnianiem eksponatów za pośrednictwem studiów, badań i publikacji naukowych leży w gestii Muzeów Watykańskich. We wstępie więc prelegentka zapoznała krótko słuchaczy z problematyką zarządzania muzeami kościelnymi. Przedstawiła ewolucję prawa kościelnego w tym zakresie od w. XV po czasy nam współczesne. Obecnie obowiązuje postanowienie legislacyjne Państwa Watykańskiego z 25 lipca 2001 r. (n. 355). Jak stwierdziła prelegentka, ustawa ta „*jest pierwszym systematycznym i całościowym postanowieniem prawnym dotyczącym ochrony dóbr kultury od momentu tzw. Traktatów Laterańskich z 1929 r. – czyli układu pomiędzy Stolicą Apostolską a Rządem Włoskim, na mocy którego powstało Państwo Watykańskie. Ustawa jest jednocześnie czytelnym sygnałem, iż Stolicy Apostolskiej zależy na ustawicznej trosce*

i ochronie dóbr kultury, z uwzględnieniem dyrektyw prawodawstwa lokalnego i międzynarodowego". Przywołana przez dr R. Di Pinto ustawa porusza następujące zagadnienia: wprowadzenie w problematykę i pojęcie dóbr kultury; inwentaryzacja i katalogowanie, konserwacja i bezpieczeństwo dóbr kultury, ich rozpowszechnianie i ekspozycja; odkrycia i odnalezienia dóbr kultury. Właśnie według zaleceń Ustawy n. 355 z 2001 r. opracowane zostały dyspozycje korzystania przez społeczeństwo z dóbr kultury. Położono w nich nacisk na ochronę własności praw użytkownika. Po zapoznaniu słuchaczy z rozwiązaniami prawnymi zastosowanymi w Muzeum Watykańskim, prelegentka wyraziła nadzieję, że doświadczenia, którymi się podzieliła wniosą jakiś wkład w projekt unowocześniania Muzeum i Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu.

Ostatnią prelegentką była dr Monika Smoleń – dyrektor Departamentu Strategii Kultury i Funduszy Europejskich Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie. Poprzez prezentację multimedialną zapoznała słuchaczy z tematem: „*Programy wspólnotowe Unii Europejskiej na lata 2007-2013 i możliwości korzystania z nich przez kościelne osoby prawne w dziedzinie ochrony zabytków ruchomych i nieruchomych*”. Zaprezentowała m.in. zrealizowane projekty renowacji zabytków sakralnych, muzeów diecezjalnych i archiwów kościelnych współfinansowane ze środków Unii Europejskiej.

Uczestnicy sesji mogli zwiedzić stałą ekspozycję odnowionego Muzeum Archidiecezjalnego, a także okolicznościowy wernisaż „*Spotkania – Jan Paweł II w obiektywie Arturo Mari*”. Dodatkową atrakcją była możliwość spotkania z autorem zdjęć, dokumentalistą działalności ostatnich sześciu papieży i osobistym fotografem papieża Jana Pawła II, który wziął udział w poznańskich uroczystościach. Ponadto goście zwiedzili nowe budynki Archiwum Archidiecezjalnego. Sympozjum spotkało się z żywym zainteresowaniem historyków i archiwistów z Poznania oraz przedstawiciele diecezjalnych i zakonnych archiwów kościelnych. Wygłoszone referaty zostaną wkrótce opublikowane w „*Archiwaliusz*” – Biuletynie Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu.

Ks. Jarosław Wąsowicz SDB
Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej

V POWSZECHNY ZJAZD ARCHIWISTÓW POLSKICH

SEKCJA „ARCHIWA KOŚCIELNE”

(Olsztyn, 6-7 września 2007)

W dniach 6-7 września 2007 roku odbył się w Olsztynie V Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich. Tematykę obrad ośmiu sekcji oraz czterech paneli Zjazdu zdominowały zagadnienia, których odzwierciedleniem było hasło: *Archiwa polskie w nowoczesnym społeczeństwie*.

Zjazd zainaugurowała Msza Św. w kościele św. Franciszka z Asyżu. Po jej zakończeniu uczestnicy przenieśli się do auli Centrum Konferencyjnego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego przy ul. B. Dybowskiego 11. Uroczystego otwarcia obrad plenarnych dokonał prof. dr hab. Jarosław Poraziński, prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, po którym uczestników Zjazdu witali, podkreślając jednocześnie jego znaczenie, m.in.: Tomasz Merta, podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego i jednocześnie generalny konserwator zabytków; przedstawiciele władz lokalnych z prezydentem Olsztyna Cz. Małkowskim na czele oraz arcybiskup senior – ks. prof. dr hab. Edmund Piszcz.

W trakcie obrad plenarnych jako pierwszy referat pt. *Archiwa polskie, stare i nowe wyzwania* wygłosił dr Sławomir Radoń (Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych). Kolejny prelegent prof. dr hab. Norbert Kasperek (UWM Olsztyn) przedstawił referat *Historia Warmii i Mazur odczytywana w Olsztynie*. Po przerwie głos zabrał prof. dr hab. Bohdan Ryszewski (UWM Olsztyn), który

omówił *Teoretyczne podstawy działalności archiwów*. Jako kolejni głos zabrali: prof. dr hab. Władysław Stępnik (NDAP) oraz dr Nikodem Bończa-Tomaszewski (Archiwum Dokumentacji Mechanicznej), którzy wygłosili referaty – odpowiednio: *Archiwa w polityce europejskiej* oraz *Narodowe Archiwum Cyfrowe – idea, projekt, zadania*. Jako ostatni, pierwszego dnia obrad plenarnych, referat pt. *Archiwista przyszłości*, wygłosił dr Waldemar Chorążyczewski (UMK Toruń).

Po przerwie obiadowej, w gmachu Centrum Nauk Humanistycznych przy ul. K. Obitza 1, rozpoczęły swoje obrady poszczególne sekcje. Jedną z nich dotyczyła problematyki archiwów kościelnych. Po powitaniu przez ks. prof. dr hab. Jana Związka (Akademia Jana Długosza, Częstochowa; prezes Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych), który podkreślił fakt uczestnictwa SAK w tak ważnym wydarzeniu jak Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich, prowadzenie i przewodnictwo obrad objął ks. prof. dr hab. Alojzy Szorc (UWM Olsztyn). W trakcie pierwszego dnia obrad zaprezentowano siedem referatów.

Jako pierwszy głos zabrał ks. prof. dr hab. Jan Związek, który zajął się problemem zasad etycznych w zawodzie archiwisty kościelnego. Na wstępie krótko omówił kanony z kodeksów prawa kanonicznego, w których władza kościelna wypowiedziała się na temat tworzenia i organizacji archiwów kościelnych. W dalszej części swego wykładu zauważył, że nie istnieją przepisy określające, jak mają postępować archiwiści. Na zakończenie spróbował jednak wyodrębnić najważniejsze cechy archiwisty kościelnego, do których zaliczył m.in.: konieczność mianowania przez władze kościelne lub zakonne oraz zdatność (tj. odpowiednie przygotowanie i wiedzę) do wykonywania tego urzędu. Archiwista kościelny, według ks. prof. Związka, jest nie tylko sługą ołtarza naukowego, ale przede wszystkim sługą w odkrywaniu prawdy o dziejach Kościoła. Dlatego służba prawdzie staje się podstawowym obowiązkiem archiwisty kościelnego. W tym duchu porządkuje on i konserwuje dokumenty kościelne oraz umożliwia dostęp do nich badaczom naukowym. Prelegent podkreślił zwłaszcza konieczność troski o życzliwe traktowanie przez archiwistów tych, którzy w archiwach kościelnych podejmują kwerendy i realizują projekty badawcze.

Kolejny referat, pt. *Z problematyki archiwalnego prawa kościelnego*, wygłosił ks. dr Mieczysław Różański (Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi). W swoim wystąpieniu podkreślił, że archiwalne prawo kościelne opiera się na dwóch porządkach prawnych wynikających z: ustawy o *Narodowym Zasobie Archiwalnym i Archiwach* z 1983 r. oraz kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. W świetle ustawy z 1983 r. materiały archiwalne Kościoła zostały włączone do narodowego zasobu archiwalnego, przy czym zaliczono je do niepaństwowego zasobu archiwalnego, natomiast wg kodeksu, który dość ogólnie reguluje tę kwestię, troska o materiały archiwalne wytwarzane i gromadzone przez Kościół należy do biskupa ordynariusza w odniesieniu do archiwów diecezjalnych i innych znajdujących się na terenie podległej mu władzy (parafialnych, kapitułnych instytucji kościelnych) lub wyższego przełożonego zakonnego w analogicznych przypadkach dotyczących archiwów własnego zakonu. Każde archiwum jest autonomiczne. Szczegółowe unormowania prawne dotyczące ich funkcjonowania leżą w gestii wyżej wymienionych osób. Na gruncie diecezji uchwalane są one podczas trwania synodów diecezjalnych i wydawane mocą dekretów. Na zakończenie swojego wystąpienia prelegent omówił rodzaje materiałów przechowywanych w archiwach tajnych.

Z kolei ks. prof. dr hab. Andrzej Kopiczko (Archiwum Archidiecezjalne i UWM w Olsztynie) przedstawił referat nt. *Dzieje i zasób Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie*. W swoim wystąpieniu skupił się na omówieniu dziejów, struktury i zasobu archiwum. Materiały gromadzone są w archiwum tzw. dawnym (archiwalia do 1945 r.) i Archiwum Akt Nowych (dokumentacja po 1945 r.). Na pozostałość aktową pierwszego z tych archiwów składa się m.in. spuścizna kancelarii biskupiej sięgająca XIII w., archiwum kapituły katedralnej (praktycznie nie zachowały się dokumenty z okresu międzywojennego), księgi parafii oraz metrykalne (w tym odzyskane niedawno z Regensburga). Można tu odnaleźć także dokumenty dotyczące dziejów Zakonu Krzyżackiego i Prus Książęcych. Najcenniejsze dokumenty w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego to: bulle

papieskie, dokumenty cesarzy niemieckich ze średniowiecza i królów polskich z okresu nowożytnego oraz bogate zespoły akt biskupich. Chlubą Archiwum są m.in. autografy Mikołaja Kopernika i biskupów: Jana Dantyszka, Stanisława Hozjusza i Ignacego Krasickiego. W Archiwum Akt Nowych przejmowane są na bieżąco materiały z Kurii Metropolitalnej, parafii i innych instytucji kościelnych.

Kolejna prelegentka, dr Halina Dudała (Archiwum Diecezjalne w Katowicach), wygłosiła referat pt. *Stan i perspektywy badań nad kancelarią parafialną w diecezji katowickiej w latach 1925-1939*. Na wstępie dr Dudała przedstawiła krótko historię i granice terytorialne diecezji katowickiej, która w momencie powołania jej do życia w 1925 r. bullą *Vixdum Poloniae unitas* objęła swym zasięgiem ziemie na Górnym Śląsku i Śląsku Cieszyńskim. Przed 1922 r. tereny te należały do dwóch różnych organizmów państwowych. Znalezienie się ich w granicach odrodzonego państwa polskiego oraz w jednej diecezji Kościoła rzymsko-katolickiego rozpoczęło proces unifikacji m.in. w zakresie różnych dotąd tradycji i systemów kancelaryjnych. Prelegentka omówiła różne podręczniki seminaryjne, które poruszały tematy kancelarii w kontekście pastoralnym. Kształcili się na nich duchowni diecezji katowickiej przed jej utworzeniem. Zdaniem mówczynie lepsze kancelarie prowadzili księża studiujący teologię we Wrocławiu. Po utworzeniu diecezji katowickiej, w seminarium, w którym kształcili się jej klerycy, już w latach 30-tych XX w. pojawił się przedmiot „Kancelaria parafialna” prowadzony przez ks. dra Juliusza Bieńka. Wyróżniało to Katowice na tle innych diecezji w Polsce.

Następnie głos zabrał ks. dr Robert Kufel (Archiwum Diecezjalne w Zielonej Górze), który w swoim wystąpieniu zajął się funkcjonowaniem i organizacją kancelarii bieżącej Archiwum Diecezjalnego w Zielonej Górze. Po przedstawieniu krótkiej historii archiwum, które powstało w 2003 r., omówił szczegółowo obowiązujące przepisy kancelaryjne, wykaz akt oraz obieg pism w kancelarii od momentu wpływu pisma, poprzez wszystkie punkty zatrzymania, aż po ekspedycję odpowiedzi. Na zakończenie krótko przedstawił księgi znajdujące się w kancelarii, obowiązujące formularze oraz księgozbiór podręczny archiwum.

Kolejny referat, pt. *Środki UE i sposoby ich wykorzystania na przykładzie Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu* w formie prezentacji multimedialnej, wygłosił ks. Roman Dworacki (Archiwum Archidiecezji w Poznaniu). Na wstępie prelegent omówił historię archiwum, które powstało w 1925 r. i posiada zasób wielkości ok. 3500 mb. W 2002 r. zdecydowano o zamianie funkcji budynków. Od tego momentu Archiwum znalazło się w gmachu zajmowanym dotychczas przez Muzeum Archidiecezjalne. Po wejściu do UE pojawiła się możliwość wykorzystania funduszy strukturalnych, z czego skorzystała Archidiecezja Poznańska, która w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (ZPORR) otrzymała ponad 5 milionów zł na inwestycje w ramach projektu z zakresu ochrony dziedzictwa narodowego i kulturowego: *Modernizacja i adaptacja dwóch zabytkowych budynków Muzeum i Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu*. Podczas prezentacji multimedialnej ks. Dworacki zapoznał słuchaczy z procesem pozyskania środków finansowych i realizacją projektu.

Ostatni referat pierwszego dnia zjazdu, pt. *Charakterystyka zasobu i organizacja ośrodka „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne w Lublinie”*, przedstawiła dr Maria Dębowska (Instytut ABMK – KUL). W swoim wystąpieniu omówiła zasób oraz organizację Instytutu, a także posiadane zbiory mikrofilmów, przypominając na zakończenie, że katalogi są publikowane w półroczniku „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. Dotychczas ukazało się siedem numerów katalogów. Mikrofilmy są udostępniane na miejscu w Instytucie ABMK. Praktykowane jest także wypożyczanie ich na zewnątrz.

Drugi dzień Zjazdu rozpoczął się Mszą Świętą celebrowaną przez ks. bpa prof. dra hab. Jana Kopca (Archiwum Diecezjalne i Uniwersytet Opolski). Następnie obrady rozpoczęły poszczególne sekcje. Podobnie, jak i dnia poprzedniego, obrady sekcji „Archiwa Kościelne” rozpoczął ks. prof. Jan Związek. Po powitaniu zgromadzonych i przedstawieniu przewodniczącego obrad ks. dra hab.

Andrzeja Bruzdzińskiego (Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie) oddał głos dr. Sławomirowi Radoniowi, Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Kościelnych, który nawiązał do swojej pracy w archiwach karmelitanek krakowskich, a następnie życzył zebranym owocnych obrad. Tego dnia, podczas zebrania sekcji archiwów kościelnych, wygłoszono osiem referatów, przy czym jeden z prelegentów (ks. prof. Bernard Kołodziej z UAM w Poznaniu) nie dojechał z powodu choroby, jednak jego tekst zostanie opublikowany w materiałach z konferencji.

Prowadzący obrady oddał głos ks. bp. prof. Janowi Kopcowi, który wygłosił referat pt. *Z doświadczeń polskiego badacza w Archiwum Watykańskim*. Na wstępie zwrócił on uwagę na to, że archiwum to ma dla Kościoła charakter archiwum centralnego. Omówił następnie jego zasób (w miarę ciągła dokumentacja rozpoczyna się od pontyfikatu Innocentego III, tj. od przełomu wieku XII i XIII) oraz historię. Jako datę powstania Archiwum Watykańskiego przyjmuje się rok 1612. Papież Leon XIII w roku 1881 udostępnił zbiory tego archiwum na użytek uczonych. W chwili obecnej udostępnia się jedynie archiwalia wytworzone do 1939 r. Ogromną trudność dla badaczy sprawia brak centralnego inwentarza w archiwum. Uczni polscy prowadzili kwerendy w Archiwum Watykańskim od końca XIX w, a więc od momentu, kiedy takie możliwości badań się pojawiły. Szczególnym ich zainteresowaniem cieszyły się średniowieczne materiały ilustrujące kontakty Polski ze Stolicą Apostolską (np. akta Kamery Apost., Roty, Datarii i in.), następnie z okresu Reformacji stanowisko Kościoła wobec protestantyzmu, wobec monarchów polskich itd. Współcześni polscy badacze zajęli się także edycją akt nuncjatury polskiej od poł. XVI w.

Następnie głos zabrała prof. Halina Robótka (UMK Toruń), która omówiła *Programy nauczania podyplomowych studiów archiwistyki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytecie Śląskim*. W swoim referacie opowiedziała się za systemem trzystopniowym. Na kurs podstawowy powinny się składać: teoria archiwalna, metodyka archiwalna, prawo archiwalne, historia archiwów i zasobu, przechowywanie, informacja naukowa, zarządzanie dokumentacją. Zagadnienia te winny zostać rozbudowane o szczegóły w ramach specjalizacji. Na zakończenie zajęła się problemem, gdzie należy kształcić przyszłych archiwistów. Poza studiami wyższymi, jej zdaniem, powinny istnieć inne formy kształcenia, np. szkoły zawodowe i studia podyplomowe.

Kolejny referat wygłosiła dr Julia Dziwoki (Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach), która zajęła się systemem edukacji archiwistów kościelnych w Polsce po 1945 roku. Przełomem dla archiwów kościelnych był okres międzywojenny. Do początków lat 50. XX wieku kształcenie oparte było na bazie szkoły watykańskiej. Obsada archiwów diecezjalnych w Polsce liczy obecnie 89 osób świeckich i duchownych. Każde z tych archiwów działa w oparciu o prawo partykularne wydane przez biskupów ordynariuszy. Prelegentka omówiła następnie literaturę będącą podstawą kształcenia oraz pionierską działalność na gruncie przygotowania zawodowego archiwistów kościelnych o. prof. Hieronima Wyczawskiego OFM i ks. prof. Stanisława Librowskiego, który stworzył ośrodek Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne w Lublinie. Kontynuacją idei kształcenia archiwistów kościelnych są podyplomowe studia zorganizowane w Katowicach oraz kursy kancelarii parafialnej. Wpływ na integrację środowiska i wymianę doświadczeń ma także powstałe w 2003 r. Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych.

Z kolei o. dr Robert Danieluk (Archiwum Domu Generalnego OO. Jezuitów w Rzymie) przedstawił referat nt. *Zasób i organizacja Archiwum Kurii Generalnej Jezuitów w Rzymie*. Przybliżył zgromadzoną jego historię (archiwum wraz z biblioteką mieści się w nowym gmachu od 1995 r.), zgromadzony zasób (ok. 1000 mb. materiałów od XVI do XX w., które dotyczą centralnego domu Jezuitów) oraz organizację (3 sekcje gromadzące materiały: I. z okresu sprzed 1773 r.; II. z okresu od 1814 r., czyli po odrodzeniu zakonu do czasów współczesnych; III. tzw. *Fondo Gesuitico*, czyli archiwum prokuratora zawierające akta majątkowe i procesowe). Każdy z tych oddziałów podzielony jest na mniejsze jednostki organizacyjne, a całość zinwentaryzowana. Istnieją również inwentarze tematyczne, jak np. *Polonica w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego*, które są od kilku lat publikowane w wydawnictwie WAM. O wartości materiałów zgromadzonych w Archi-

wum Kurii Generalnej Jezuitów w Rzymie świadczy fakt wzrastającej liczby przeprowadzanych w nim kwerend oraz ciągła obecność badaczy z całego świata.

Następnie głos zabrał dr Roman Stelmach (Archiwum Państwowe we Wrocławiu), który omówił temat: *Dokumenty poklasztorne zachowane w Archiwum Państwowym we Wrocławiu i problematyka ich przechowywania, opracowania i udostępniania*. Zbiór Dokumentów pergaminowych i papierowych w zasobie APWr składa się obecnie z 59.000 egzemplarzy, obejmujących okres od 1175 do 1933 r. Zasób ten przechowywany jest w Archiwum we Wrocławiu i w jego Oddziałach w Jeleniej Górze, Kamieńcu Żąbkowickim i w Legnicy. Ponad połowę jego zawartości stanowią dokumenty pergaminowe i papierowe dawnych śląskich klasztorów, kolegiat i szpitali. Omawiane dokumenty stanowią historyczny i najstarszy zasób archiwum wrocławskiego, zgromadzony w dawnym Archiwum Państwowym po akcji sekularyzacji klasztorów śląskich, przeprowadzonej w latach 1810-1811, przez władze pruskie. Przejęto dokumenty ze wszystkich śląskich klasztorów i kolegiat, reprezentujące dawne zgromadzenia zakonne takie jak: kanonicy regularni, cystersi, dominikanie, franciszkanie i inni. W sumie przejęto dokumenty z 76 klasztorów. W tej liczbie znalazły się także dokumenty śląskich kolegiat oraz niektórych śląskich szpitali i fundacji. Materiały te trafiły do ówczesnego Provinzial Archiv Breslau w 1811 r. W roku 1945, w czasie oblężenia Wrocławia, zginęło bezpowrotnie ok. 8. tys. jednostek. Część dokumentów archiwiści niemieccy wywieźli z Wrocławia na zachód i ukryto je na zamku w górach Harz. W ten sposób, po zakończeniu II wojny światowej, 12 tys. dokumentów znajdowało się na terenie byłej NRD, skąd dopiero w 1981 r. zostały rewindykowane i ponownie trafiły do AP we Wrocławiu. Dokumenty te zostały opracowane w formie spisów – repertoriów jeszcze w I połowie XIX w. Do dnia dzisiejszego służą one jako podstawowa pomoc archiwalna. Obecnie trwa ich opracowywanie w programie SCRI-NIUM – bazy komputerowej dla dokumentów. Ich przechowywanie pozostawia wiele do życzenia, planuje się digitalizację tych materiałów, które zostały już zmikrofilmowane.

Najcenniejszy zasób archiwalny, jakimi są dokumenty pergaminowe, wymaga odpowiednich warunków przechowywania. Prelegent zauważył, że Archiwum Państwowe we Wrocławiu należy do oddziałów najlepiej w kraju wyposażonych w odpowiednią bazę lokalową i magazynową. Stało się to możliwe po podjęciu zakrojonych na ogromną skalę prac remontowych, rozpoczętych dzięki zaangażowaniu dyrektora archiwum i pomocy wielu instytucji (w tym i NDAP). Obecnie AP we Wrocławiu posiada najlepsze z możliwych warunki do przechowywania dokumentów, a pracownicy są wyposażeni w odpowiednie urządzenia do sprawdzania na bieżąco tego stanu.

Kolejny referat wygłosiła dr Anna Krzemińska (Uniwersytet Śląski w Katowicach). W swoim wystąpieniu, pt. *Archiwalia pocysterskie – problem metodycznego opracowania*, zajęła się niezmiernie cennym źródłem, jakim są archiwalia zakonne, przy czym dokonała tego z perspektywy korzystającego z archiwów. Omówiła podstawowe metody i etapy opracowania poklasztornych zespołów archiwalnych. Następnie przedstawiła układ akt w archiwum klasztornym na przykładzie Henrykowa, gdzie dokumenty przechowywane są w układzie rzeczowo-terytorialnym oraz stan opracowania archiwów klasztornych zgromadzonych w archiwach państwowych we Wrocławiu, Poznaniu, Bydgoszczy i Toruniu. Na zakończenie zaproponowała odejście w opracowywaniu akt poklasztornych od układu chronologicznego i stworzenie coś na miarę rzeczowego wykazu akt.

Następny wykład – ks. dra hab. Andrzeja Bruździńskiego (Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie) – dotyczył źródeł do badań dziejów nieistniejącego od prawie dwóch wieków zakonu Kanoników Regularnych od Pokuty Błogosławionych Męczenników Matki Bożej *de Metro*, który powstał w Rzymie przed 1215 r. Do Krakowa członkowie tego zakonu trafili w 1257 r. i byli nazywani markami. Ostatni z marków krakowskich zmarł w 1831 r., co było związane z decyzją cesarza Józefa II z 1783 r., który zakazał przyjmowania nowych członków do zakonu. W dalszej części ks. Bruździński omówił losy materiałów archiwalnych zakonu *Kanoników Regularnych od Pokuty*, które przepadły bezpowrotnie. W opustoszałym krakowskim klasztorze marków utworzono dom księży emerytów. Nowi właściciele nie mieli zupełnie wycucia znaczenia historii tegoż zakonu.

Wszystkie pozostałe po kanonikach regularnych „papiery”, oprócz tych, które zaświadczały o sprawach majątkowych, nie miały dla nich żadnej wartości. Nic więc dziwnego, że spotykamy się tutaj z faktami niesłychanego barbarzyństwa. Przykładowo, pozostałymi po markach dokumentami, jak też książkami z biblioteki, palono w piecach. Badacz, usiłujący obecnie zrekonstruować historię zakonu, staje przed niebagatelnym wyzwaniem, gdyż archiwum zakonu nie istnieje, a ocalałe bardziej niż skromne fragmenty niewiele wnoszą do niezbędnej bazy źródłowej. Trzeba szukać śladów ich działalności w innych dokumentach, np. aktach papieskich.

Ostatnim referatem, wygłoszonym podczas obrad sekcji „Archiwa Kościelne”, było wystąpienie ks. dra hab. Leszka Wilczyńskiego (UAM Poznań) na temat: *Znaczenie archiwów kościelnych dla nauki polskiej*. Referent, w oparciu o księgi udostępnień i zgłoszenia użytkowników archiwów diecezjalnych, zanalizował wykorzystywane przez nich materiały archiwalne i podejmowane tematy badawcze.

Na zakończenie wystąpień przygotowanych na ten dzień sesji, zgromadzonym uczestnikom podziękowania złożyli ks. prof. Jan Związek i dr Julia Dziwoki. Sekcja w ciągu dwóch dni zgromadziła ok. 100 uczestników. Wieloaspektowe zagadnienia podejmowane w referatach podczas obrad Sekcji „Archiwa Kościelne” oraz liczba jej uczestników świadczą o tym, że Sekcja spełniła stawiane jej cele naukowe. Wskazane zostały kolejne obszary badań i problemy nurtujące środowisko archiwistów kościelnych.

Po przerwie w trakcie obrad plenarnych dokonano podsumowania olsztyńskiego zjazdu. Krótkie sprawozdania i postulaty złożyli kierownicy poszczególnych Sekcji i Paneli. Uroczystego zamknięcia *V Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich*, który zgromadził rekordową liczbę 770 uczestników, dokonał prezes SAP prof. Jarosław Poraziński i prof. Władysław Stępiak (w zastępstwie dr. Sławomira Radonia – Naczelnego Dyrektora Archiwów Kościelnych).

Po zakończeniu zjazdu, swoje walne zebrania rozpoczęły: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich oraz Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych. Członkowie tego ostatniego korzystali z gościnnych murów Archiwum Archidiecezjalnego w Olsztynie. Omówione zostały bieżące sprawy z działalności SAK i jego strategię na najbliższy czas. Ks. prof. Józef Marecki zaprezentował także tematykę kolejnych numerów biuletynu stowarzyszenia „*Archiva Ecclesiastica*”. Należy wyrazić życzenie, by działalność Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych spotkała się z jeszcze większym zainteresowaniem i zrozumieniem u biskupów diecezjalnych i przełożonych zgromadzeń zakonnych, co przyczyni się do rozwoju badań nad dziejami Kościoła w Polsce.

Krzysztof Kolasa
Instytut Pamięci Narodowej w Łodzi

Ks. Jarosław Wąsowicz SDB
Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
ZORGANIZOWANA PRZEZ INSTYTUT PSYCHOLOGII
UNIwersYTETU KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO NA TEMAT:

„*OSOBOWOŚĆ I RELIGIA*”

(Warszawa, 24-26 października 2007)

W dniach od 24 do 26 października 2007 roku w Warszawie na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego odbyła się konferencja naukowa poświęcona problematyce związków między osobowością, a szeroko rozumianym zaangażowaniem w różne formy aktywności religijnej. Zagadnienia z psychologii religii, bo tak należy odczytywać problematykę tej konferencji są dzisiaj szeroko-

ko opisywane oraz interpretowane w literaturze przedmiotu. Ciągłe jest otwarta droga do wypracowania odpowiednich relacji pomiędzy psychologią i religią. Psychologia religii zakłada istnienie dwóch zagadnień, które na pozór stają w sprzeczności. Pierwsze z nich dotyczy zjawisk psychicznych, drugie natomiast odnosi się do religii oraz sposobu jej przeżywania przez człowieka. Wystarczy sięgnąć po współczesne pozycje książkowe, np. Davida M. Wulffa oraz innych autorów, by zobaczyć, jak istotnym zagadnieniem jest szeroko rozumiana psychologia religii. Myślę, że w tę szeroko rozumianą perspektywę wpisała się międzynarodowa konferencja, która nie tylko wyszła na przeciw zapotrzebowaniu współczesnego człowieka poszukującego odniesień swojego życia do zagadnień transcendentnych, ale także ukazała, jak ważnym zagadnieniem jest psychologia religii w kontekście osobowości człowieka.

W konferencji uczestniczyli prelegenci z ośrodków naukowych Stanów Zjednoczonych, Irlandii, Włoch, Irlandii Północnej, Turcji, Białorusi, Ukrainy, Rosji, Rumunii oraz z uniwersytetów krajowych, między innymi: Uniwersytetu Warszawskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego i wielu innych ośrodków. W ciągu trzech dni trwania konferencji wygłoszono około 65 referatów, które ukazały szerokie spektrum zainteresowań problematyką osobowości i religii. Już sama liczba referatów może sugerować i rzeczywiście pokazuje, że – mimo sceptycznych często wypowiedzi dotyczących poszukiwań na gruncie psychologii religii – dział ten rozwija się bardzo prężnie i dynamicznie. Referaty zostały sklasyfikowane w dziewięciu szerokich grupach tematycznych. Pierwsza grupa referatów dotyczyła zagadnień ogólnych; w drugiej poruszano zagadnienie rodziny, jako źródła doświadczeń religijnych człowieka; w trzeciej grupie znalazły się tematy związane z religijnym sposobem radzenia sobie z cierpieniem; czwarta grupa zagadnień – to religijność a doświadczenie religijne w perspektywie antropologicznej, filozoficznej i psychologicznej; w grupie piątej znalazły się zagadnienia związane z religijnością i osobowością w perspektywie zarysowania modeli teoretycznych, analizy i metod badawczych; szósta grupa – to kultura, orientacje religijne i cechy osobowości; siódma grupa – to ukazanie związków pomiędzy religią, rozwojem osobowości a tożsamością; w ósmej grupie znalazły się zagadnienia związane z religijnością i zmianą osobowości oraz rozwojowe i twórcze funkcje religijności; dziewiąta grupa zamykająca szerokie spektrum zagadnień poruszanych na konferencji to religijność, zaburzenia oraz dysfunkcje społeczne. Każdy z uczestników konferencji mógł w tej zróżnicowanej problematyce odnaleźć coś interesującego i zarazem intrygującego dla siebie. Każda sesja wykładów była zawsze zakończona merytoryczną dyskusją.

W pierwszej grupie referatów znalazły się wykłady prof. Jacoba A. Belzena z Uniwersytetu w Amsterdamie, który zastanawiał się nad zagadnieniem religii jako projekcji. Pojęcie to – wypracowane przez Z. Freuda – w świetle dzisiejszych badań, zarówno z psychologii poznawczej, ewolucyjnej czy neurobiologii, powinno zostać nie tylko na nowo odkryte, ale również zaadoptowane do poszukiwań w zakresie psychologii religii, zasugerował prelegent. Dwa referaty w tej części wykładów dotyczyły zagadnienia dobrostanu, jako motywu ludzkiego postępowania, który może prowadzić do psychologicznych zaburzeń, jak również przyczyniać się do budowania świadomych dróg samorealizacji. Wykłady te zostały zaprezentowane przez prof. Davida N. Entwistle ze Stanów Zjednoczonych oraz prof. Hansa Zollnera z papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. Bardzo interesujące wystąpienie miał prof. Hubert J. M. Hermans, który zastanawiał się nad implikacjami teorii dialogowego „ja” dla psychologii religii. W sposób ciekawy i – jak zawsze – pobudzający do myślenia swój referat wygłosił prof. K. Popielski na temat: „Bycie i stawanie się egzystencji w jej noetycznym wymiarze a religijność człowieka”.

W drugiej grupie referatów zostały zaprezentowane badania oraz poszukiwania teoretyczne nad wpływem rodziny na zachowania religijne człowieka. Między innymi prof. Uniwersytetu Gdańskiego Teresa Rostowska zaprezentowała badania wskazujące na znaczącą rolę religijności w osiągnięciu określonego poziomu jakości małżeńskiej. Inne referaty wygłoszone w tej części wskazywa-

ły na istotny wpływ religijności na postawy wobec macierzyństwa i ojcostwa oraz na życie małżeńskie i rodzinne. Dr Anna Jarzomska z Uniwersytetu Gdańskiego wskazała na rodzinne uwarunkowania rozwoju religijnego u dzieci, natomiast dr Ewa Zasępa z Akademii Pedagogiki Specjalnej uwypukliła w swoim referacie znaczenie religijności w życiu rodziców i opiekunów osób niepełnosprawnych. Dla osób tych religijność staje się często pewnego rodzaju wsparciem oraz pomocą w codziennym byciu z osobami niepełnosprawnymi.

W trzeciej grupie referatów znalazły się poszukiwania naukowe dotyczące religii, jako pewnego rodzaju „balsamu” czy też „dachu ochronnego” przed kryzysem, cierpieniem, stresem lub też wewnętrznym rozbięciem i zagubieniem. Ciekawe prezentacje i badania skłonić mogą do postawienia tezy, że religia, religijność, są czynnikami wzmacniającymi osobowość człowieka. Skłaniają również do pytań, czy religijność nie jest nazbyt często wykorzystywana do własnych celów (by było mi dobrze) oraz czy takie nastawienie człowieka jest dobre? Bo w rzeczywistości religijność nie ma stawać się tylko ochroną przed tym, co może zdarzyć się w przyszłości, np. drogą przezwyciężenia trudnej sytuacji, jaką jest choroba, czy też pomocą w przezwycięzeniu lęku przed śmiercią, ale ma przyczynić się do rozwoju i budowy dojrzałej osobowości człowieka.

W czwartej grupie znalazły się zagadnienia dotyczące doświadczenia religijnego zarówno w świetle poszukiwań antropologicznych, filozoficznych, jak i psychologicznych. Pierwszym wystąpieniem był referat prof. dr hab. Stanisława Głaza z Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” na temat doświadczenia religijnego i jego roli w życiu człowieka. Autor w swoim wystąpieniu zaznaczał, że doświadczenie obecności Boga lub jego brak mają wpływ na postawy i zachowania człowieka. Jednocześnie zasugerował, że lęk egzystencjalny, struktura „ja” i cel życia, wpływają na zmienność uczuć towarzyszących religijnym doświadczeniom obecności Boga. Natomiast mgr Mariusz Gajewski z Uniwersytetu Jagiellońskiego wskazał na osobowościowe i społeczne uwarunkowania doświadczenia obecności i nieobecności Boga. W części tej zaprezentowano jeszcze kilka referatów, których główną ideą było pokazanie religijności, wiary, przeżyć mistycznych oraz analiza psychologiczna osobowości prorockich.

W kolejnej grupie referatów interesujące było wystąpienie osób z Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej z Warszawy pod kierunkiem prof. dr hab. Pawła Boski, które zaprezentowały międzykulturowe badania dotyczące relacji między wyrozumiałością bóstwa lub osoby świętej a tolerancją wiernych. Badania były przeprowadzone w Polsce, Indiach oraz Francji. Wyniki badań rzeczywiście wskazały na fakt, że osoby religijne są mniej tolerancyjne. Z całą pewnością badania te staną się pewną wytyczną do dalszych poszukiwań przyczyn takiej sytuacji. Interesujące było także wystąpienie dr Małgorzaty Starzomskiej z Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, która wskazała na integrację psychologii i teologii. Zdaniem autorki zastosowanie pięcioczynnikowego modelu osobowości Paula T. Costy i Roberta R. McCrae w badaniach nad religijnością umożliwia interdyscyplinarny dialog pomiędzy badaczami religijności a przedstawicielami psychologii. Wydaje się, że to spostrzeżenie dr Starzomskiej jest godne uwagi i dalszych poszukiwań.

W szóstej grupie zagadnień dominowały przede wszystkim referaty ukazujące orientacje religijne i cechy osobowości. Ciekawe było wystąpienie prof. Germano Rossi z Uniwersytetu w Mediolanie, który zaprezentował badania prowadzone wraz z innymi naukowcami na terenie Włoch, a dotyczące związku religijności i fundamentalizmu z niektórymi cechami osobowości. Badania wskazały ze poglądy polityczne, cechy osobowości osób badanych istotnie wiążą się z orientacjami religijnymi i fundamentalizmem. Warto zwrócić uwagę na referat dr Nataly Madey-Korol z Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki z Ukrainy, która ukazała determinanty kształtowania religijności w społeczeństwie posttotalitarnym. Determinanty kształtowania religijności autorka widzi na następujących poziomach: megapoziomie, makropoziomie i mikropoziomie. Warto zwrócić uwagę na ukazane elementy mikropoziomu, które zdaniem autorki przyczyniają się do tworzenia współczesnego stanu religijności w indywidualnej psychice każdej jednostki. Są to między innymi: samotność człowieka, kryzys samoidentyfikacji, poszukiwanie sensu i celu ludzkiego

życia, pragnienie samorealizacji, potrzeba imperatywów moralnych, które wyznaczają kierunki życia.

W siódmej grupie referatów przeważały wystąpienia ukazujące zagadnienie religii, rozwoju osobowości i problemu tożsamości. Interesującym, a zarazem inspirującym, było wystąpienie mgr. Artura Aleksiejuka z Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, który ukazał zagadnienie tożsamości osoby ludzkiej w antropologii prawosławnej. Kolejne referaty w tej grupie odniosły się do zagadnienia tożsamości, kształtowania osobowości w buddyzmie, religii zen czy religii żydowskiej. Były to interesujące i nowe spojrzenia, które z całą pewnością wskazały na fakt istotnego wpływu religii na kształtowanie „ja” osoby. Warto zwrócić uwagę na wystąpienie dr Hasana Kaplana z Uniwersytetu Canakkale Onsekiz Mart z Turcji, który z perspektywy psychologicznej zastanawiał się nad tożsamością Leonarda da Vinci. Wiemy dobrze, ile kontrowersji wywołała książka „Kod Leonarda da Vinci”, do której w sposób syntetyczny odniósł się autor, opierając się na psychologicznej analizie tekstu. Posługując się koncepcją Eriksona ukazał, w jaki sposób osobisty kryzys Leonarda da Vinci wpłynął na rozwój jego, tożsamości zawodowej czy religijnej.

Ostatnie – ósma i dziewiąta – grupy tematów to zagadnienia wypuklające rolę religijności w zaburzeniach czy dysfunkcjach społecznych. W pierwszej grupie zagadnień należy zwrócić uwagę na referaty dr. Sławomira H. Zaręby, który w swoim wystąpieniu, opierając się na badaniach własnych, ukazał istotne znaczenie wartości religijnych u osób młodych w ich rozwoju osobowości. Warto też przywołać referat ukazujący zagadnienie konwersji religijnej przedstawiony przez mgr. Marcina Zarzeckiego oraz referat mgr Marzanny M. Onisko prezentujący zmiany sposobu doświadczenia religijnego i wartości u osób po kursie „Alfa”. Kurs „Alfa” jest dziesięciodniowym kursem religijnym zapoczątkowanym w Londynie, a obecnie prowadzonym w wielu krajach. Autorka pokazała, opierając się na własnych badaniach, że religijność osób po kursie „Alfa” wzrosła i odznacza się większą dojrzałością. W drugiej grupie zagadnień znalazło się wystąpienie prof. UKSW dr. hab. Jana Bieleckiego na temat typów religijności i potrzeby aprobaty społecznej u kobiet z zaburzeniami nerwicowymi. Kolejny referat wygłosił dr Christopher Alan Lewis z Uniwersytetu w Ulsterze w Irlandii Północnej na temat: osobowość religijna, obsesje, kompulsje i religia. Autor podkreślił przede wszystkim związek religijności z obsesyjnymi cechami osobowości, ale nie z objawami obsesyjnymi. Prowadzi to do stwierdzenia i udowodnienia, że religia może wspierać postrzegania jako obsesyjne, ale nie wymusza zachowań obsesyjnych. Należy wskazać jeszcze na ciekawy referat mgr. Marcina Wnuka z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu ukazujący rolę predykcyjną religijności dla nadziei Anonimowych Alkoholików oraz na referat dr Ewy Zasępy i dr. Sławomira Ślaskiego na temat: „Religijność a postawy wobec choroby, jakość życia i poziom ogólnego stanu zdrowia – dystresu psychicznego u osób chorych na schizofrenię oraz uzależnionych od alkoholu”. Autorzy tego ostatniego referatu wskazali na istotne miejsce religijności w procesie leczenia, usprawniania i życia osób chorych. Istnieje związek między religijnością a jakością życia, samopoczuciem oraz bardziej przystosowanymi postawami wobec choroby osób chorych. Wnioski te zostały potwierdzone prowadzonymi badaniami.

Całość konferencji podsumował prof. dr hab. Henryk Gasiul, dziękując radzie programowej konferencji, wszystkim prelegentom, studentom oraz uczestnikom. Ukazał ważność stawianych pytań i udzielanych odpowiedzi w poszukiwaniach związków między religijnością a osobowością. Wyraził przekonanie, że konferencja wpisała się we współczesne poszukiwania na gruncie psychologii i stała się interesującym zaczynem do podjęcia dalszych badań, może nawet w kontekście międzykulturowym i międzynarodowym. Podkreślił także miłą atmosferę i zawarte znajomości, które będą procentowały w przyszłości nowymi odkryciami naukowymi. Należy także zauważyć, że była to pierwsza tak duża konferencja przygotowana przez Instytut Psychologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego i pokazała znaczący wkład tego środowiska we współczesną psychologię w Polsce. Na zakończenie pragnę podkreślić, że w sprawozdaniu zasygnalizowałem tylko te referaty, które w jakiś sposób stały się interesujące i ciekawe dla mnie osobiście. Nie chcę przez to umniejszać wszystkich innych wystąpień, które również były wartościowe i ubogacające. Mam

nadzieję, że całość wystąpień ukaże się w publikacji książkowej i każdy będzie mógł się zapoznać z bogactwem tej konferencji.

Ks. Dariusz Buksik SDB
UKSW Warszawa